राजस्व सुधार कार्ययोजना

(प्रतिवेदन)

[Revenue Improvement Action Plan]
(RIAP)

स्थानीय सरकार्

मकवानपुरगढी गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

मक्रान्चुली, मकवानपुर

२०७९

विषय सूची

परिच्छेद १: परिचय १
१.१ पृष्ठभूमि १
१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य २
१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु ४
१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया ५
१.५ कार्ययोजना निर्माणका चरणहरु ६
१.५.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन ६
१.५.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण ७
१.५.३ तथ्याङ्क /सूचना सङ्कलन ८
१.५.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण ८
१.५.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण ८
१.६ योजनाका सीमाहरु ८
परिच्छेद २: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय १०
२.१ संक्षिप्त परिचय १०
२.२ मानव संसाधनको अवस्था १३
२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था १५
परिच्छेद ३: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता १७
३.१ पालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानीक तथा कानूनी व्यवस्था १७
३.२ आय परिचालनको अवस्था २०
३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरु र सम्भावना विश्लेषण २२
परिच्छेद ४: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था ३५
४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरू ३५
४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन) ३५
४.३ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण ३६
४.४ राजश्व परामर्श समिति ३६
४.५ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु ३६
४.६ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू ३७
४.७ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू ३७
४.७.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था ३७
४.७.२ उपयुक्त संगठन निर्माण ३८
४.७.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण ३८
४.७.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम ३८
४.७.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता ३८
४.७.६ परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन ३८
परिच्छेद पाँच: राजश्व सुधार कार्ययोजना ३९
परिच्छेद छ: आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण ४५
६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण ५२
६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण ५७

परिच्छेद सातः अपेक्षित नतिजा ५८
परिच्छेद आठ : कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ६०

अनुसूचीहरूः

अनुसूची १ - सूचना संकलन फारम ६२
अनुसूची २ - सूचना संकलन फारम - २ ६५
अनुसूची ३ - राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा क्रममा खिचिएका तस्विर तथा माइन्युटहरु ७४
अनुसूची ४: पृष्ठपोषण सम्बन्धमा ८०

चित्रहरूः

चित्र नं. १ : वित्तीय हस्तान्तरण प्रक्रिया १
चित्र नं. २ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य ४
चित्र नं. ३ : कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु ६
चित्र नं. ४ : गाउँपालिकाको नक्सा १०
चित्र नं. ५ : मकवानपुरगढी गाउँपालिका पर्यटकिय स्थल नक्सा ३४
चित्र नं. ६ : मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आय प्रक्षेपण ५७

तालिकाहरूः

तालिका १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्वन्धी विवरण ११
तालिका २: मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण १२
तालिका ३ : मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको भू-उपयोगको प्रकार १२
तालिका ४ : गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण १३
तालिका ५ : मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको संगठनात्मक तालिका १५
तालिका ६ : स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसारको राजश्व अधिकार १७
तालिका ७ : तहगत राजस्व अधिकार २०
तालिका ८: पालिकाको आय परिचालनको अवस्था २१
तालिका ९ : सम्पत्ति कर सम्भावनाको गणना २४
तालिका १० : गाउँपालिकामा घर बहाल कर संभावनाको गणना २७
तालिका ११ : व्यवसाय कर सभावनाको गणना २७
तालिका १२ : विज्ञापन वापतको सभावित आम्दानी २८
तालिका १३ : नयाँ व्यवसाय दर्ता वापत कर सम्भावनाको गणना ३१
तालिका १४ : सिफारिस दस्तुर ३२
तालिका १५ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना ३३
तालिका १६ : सरकारी सम्पतिको बहालबाट प्राप्त आय ३४
तालिका १७ : राजस्व परामर्श समितिको विवरण ३६
तालिका १८ : राजस्व सुधार योजना ३९
तालिका १९ : विगत तीन आर्थिक बर्षको वास्तविक आय ४५
तालिका २० : आगामी तीन आर्थिक बर्षको लागि आय प्रक्षेपण ५२
तालिका २१ : गाउँपालिकाको आय संरचना ५७

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले विद्यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारहरुलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने उलेख्य अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकुल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरी उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ ।

स्थानीय सरकारलाई संविधानद्वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने साधनको परिपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्व आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा सङ्घीय वित्त व्यवस्थापनका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

चित्र नं.१ : वित्तीय हस्तान्तरण प्रक्रिया

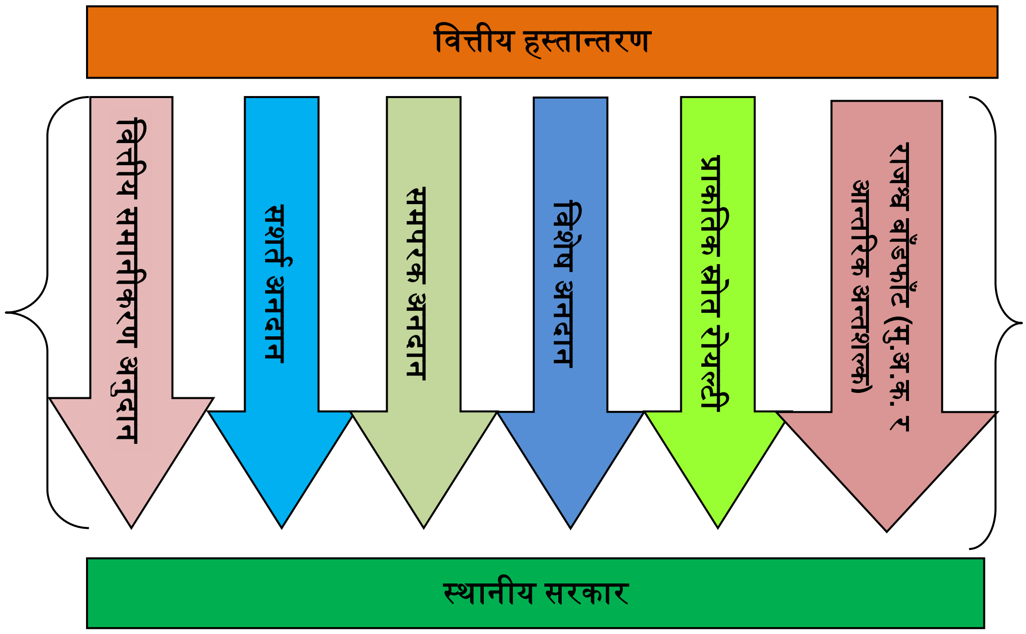

ऐनको प्रावधान अनुसार स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य कारणहरुमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरु नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि ती निकायहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता बन्न पुगेको छ यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना खाँचो देखिन्छ ।

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनाका लागि बागमती प्रदेश अन्तरगतका स्थानीय तहहरुले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार गर्नका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुको कार्ययोजना आवश्यक छ । सो कार्यका लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले यस प्रदेश अन्तरगतका विभिन्न स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

राजस्व सुधार योजना तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरुमा गाउँपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरुले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरुको पहिचान गरी मुख्य उपलब्धिका रुपमा गाउँपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी गाउँपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरु रहेका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

सङ्घीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरी ती जिम्मेवारीहरु पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरुप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरी साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्न, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय निवासीहरुले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रुपमा आफ्नो गाउँपालिका/नगरपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले गाउँपालिका/नगरपालिकाहरु पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ ।सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनताको सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाहृय शर्तहरु पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह प्रदेश तहले जति बढी स्वायतता पूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै सङ्घीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

वैधानिक रुपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिपेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरुले समयमै कानुनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानुनसम्मत रुपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि जन निर्वाचित पदाधिकारीहरु र राष्ट्रसेवक कर्माचारीहरुलाई संविधानले प्रदत्त गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरु कुशलता साथ सम्पादन गरी नागरिकहरुलाई छिटो छरितो गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न सहयोग पुर्‍याउनु पहिलो र महत्वपूर्ण कार्य हो भने भर्खरै सम्पन्न भएका स्थानीय तहको संस्थागत अवस्था स्व-मूल्याङ्कन गरी सुधारका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी तदनुरुप आवश्यकता र मागमा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै लैजानु आवश्यक छ । यसका साथै स्थानीय तहलाई संविधान र ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी वित्तीय रुपमा सवल र सक्षम बनाउन राजस्व परिचालन सम्बन्धी ज्ञान, शिप र क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सार्वजनिक विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सक्षम बनाउन आवश्यक छ ।

गाउँपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरुबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन गाउँपालिकाको बाहृय वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने भाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिनेछ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट गाउँपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न लागिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको शांरासलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र नं. २ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्य

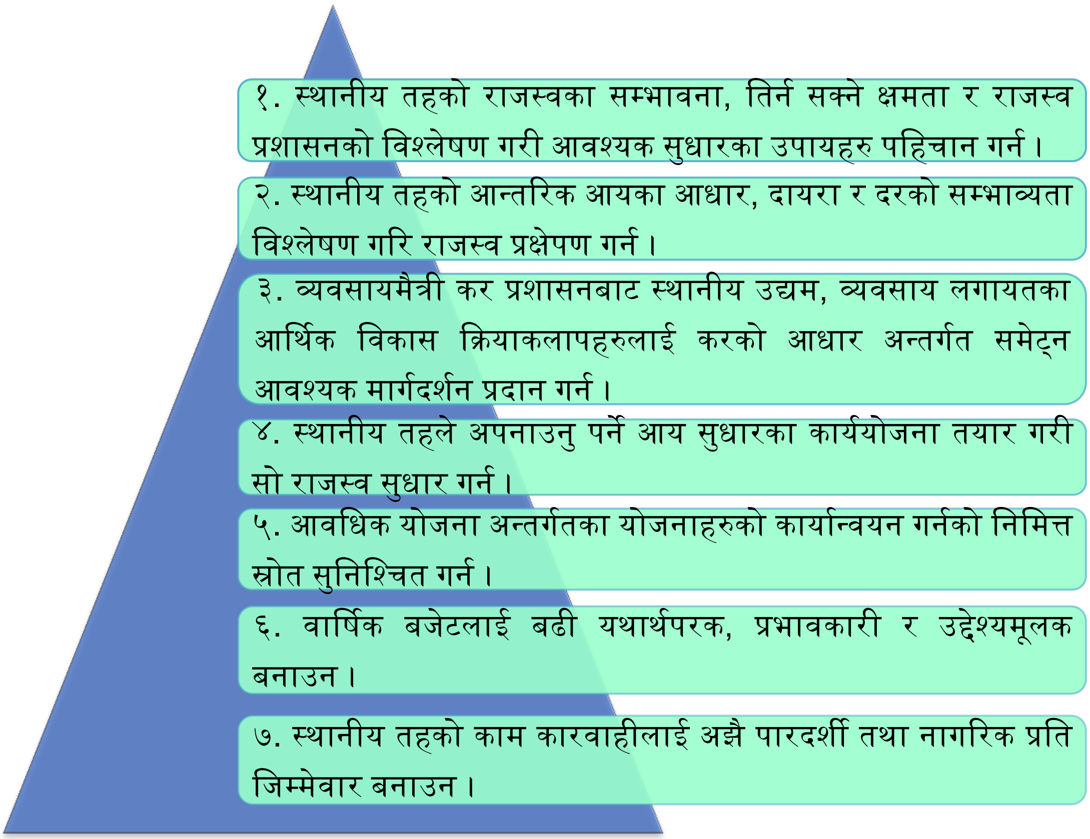

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु

गाउँपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरुको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरु न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरी सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपणमा गाउँपालिकालाई सहयोग पुर्याउनु नै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका खास उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरु तथा कर्मचारीहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत रुपमा सम्भावित करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित पालिकाको राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरु पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।

- नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनुपर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रुपमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरुलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु यसप्रकार रहेका छन् ।

गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम तय गरी सो सम्बन्धमा मकवानपुरगढी गाउँपालिका, मकवानपुर, बागमती प्रदेश र यस एन् डि सि बीच भएको सम्झौता पश्चात विभिन्न समयमा भएका छलफलहरुबाट गाउँपालिकाबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरी अध्ययन टोलीलाई प्राप्त भएको हो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि मुलत: *Coaching & Mentoring* (स्थलगत रुपमा सँगसँगै काम गर्दै सिकाउँदै जाने) विधिमा आधारित हुनेछ ।

- मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिला परामर्शदाताले प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा गर्नुपर्ने कार्यको योजना बनाई छलफलबाट अन्तिम रुप दिई अगाडी बढाईएको छ ।
- मकवानपुरगढी गाउँपालिकाबाट राजस्व कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र फलोअप तथा प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट अनुगमनमा काम भएको छ । सो कार्यका लागि सेवा प्रदायक संस्थाले यो कार्य गर्नका लागि विस्तृत कार्ययोजना समेत पेश गरेको थियो । परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्माचारीहरुसँग निरन्तर समन्वयमा कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण प्रकृयालाई सहभागितामूलक विधिबाट सञ्चालन गरेको थियो । साथै यस विषयमा मकवानपुरगढी गाउँपालिकाका कर्मचारीहरुको पनि क्षमता अभिवृद्धि गरिएको थियो । यस सन्दर्भमा मकवानपुरगढी गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा अन्य जनप्रतिनिधि, कर्माचारी एवम् सरोकारवालाहरुको सहभागिता र समूह छलफलबाट राजस्व सुधार सम्बन्धी आवश्यकताहरु पहिचान गरिएको थियो ।
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ मा उल्लेखित सम्बन्धित फारामहरु विधि तथा प्रकृयाहरु प्रयोग गरी (छलफल तथा कार्यशाला) मार्फत राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गरिएको छ ।
- यस प्रकृयाबाट पहिचान गरिएका आवश्यकताहरुलाई एकिकृत गरी मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ र अन्तिम दस्तावेज तयार गरी मकवानपुरगढी

गाउँपालिकालाई प्रस्तुतिकरण गरी आवश्यक सुझावहरुलाई सङ्कलन गरी दस्तावेजलाई अन्तिम रुप दिइएको छ ।

- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम दस्तावेज (विद्युतिय तथा भौतिक प्रति) मकवानपुरगढी गाउँपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रमा बुझाइएको छ ।
- प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट कार्यक्रमको अन्तिम भुक्तानी लिनका लागि प्रदेशमा गठन मूल्याङ्कन समितिको अन्तिम मूल्याङ्कन पश्चात खर्चसँग सम्बन्धित आवश्यक विल, भरपाई सहित कार्यक्रमको अन्तिम प्रतिवेदन बुझाइएको छ ।

१.५ कार्ययोजना निर्माणका चरणहरु

परामर्शदाताले सहभागितामूलक विधि र प्रकृया प्रयोग गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको थियो । अध्ययनको सन्दर्भमा प्राप्त जानकरी र तथ्याङ्कहरुको परिणात्मक र गुणात्मक विश्लेषण गर्न मिश्रित विधिहरुको प्रयोग भएको थियो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा निम्न चरणहरु अपनाइएको थियो ।

चित्र नं. ३ : कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

१ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्णय र समय सारिणी निर्धारण

२ • योजना तर्जुमा कार्यदल गठन

३ • योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरु सङ्कलन तथा अध्ययन

४ • प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना

५ • सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण

६ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी (प्रारम्भिक)

७ • योजनाको मस्यौदा तयारी

८ • राजस्व सम्भावना विश्लेषण तथा राजस्व प्रक्षेपण

९ • मस्यौदा प्रतिवेदन गाउँपालिकामा प्रस्तुति र सुझाव सङ्कलन

१० • मस्यौदा पुनरावलोकन र अन्तिम मस्यौदा तयारी

१.५.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहबाट विभिन्न स्रोतहरुबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरुको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामाग्रीहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- गाउँपलिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७८
- मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको आय/व्यय विवरण (आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८)
- मकवानपुरगढी गाउँपालिको गाउँसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७८/७९ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरुको दर रेट (आर्थिक ऐन २०७८)
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- नेपाल सरकारको सङ्घीय नीति, ऐन, नियमावली, योजना, आदि
- एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६

१.५.२ गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण

मकवानपुरगढी गाउँपालिकाका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना प्रविधि अधिकृत तथा आन्तरिक लेखा परीक्षकसँग लगायतसँग प्रत्यक्ष छलफल गरी गाउँपालिकाकले हालसम्म परिचालन गरि आएका करका आधारहरु, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरु र हाल तयार गर्न लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई गाउँपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको हो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्यजिम्मेवारी निर्धारण गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम अनुसार सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरु आदिका आधारमा मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको राजस्वको अवस्था बारे जानकारी हाँसिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्दत पुगेको छ । आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारामहरुको विकास गरि सो फारामलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा सङ्लग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

- गाउँपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलन चेकलिष्ट अनुसुची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यत: गाउँपालिकको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत

तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।

- राजस्वका शिर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैरकरहरुको शिर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो ।

१.५.३ तथ्याङ्क /सूचना सङ्कलन

मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको सङ्कलित विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा गाउँपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरिएको हो । जसबाट कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अपुग सूचना, अस्पष्टता र मुख्य सवाल सम्बन्धी जानकरी भयो । यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि गाउँपालिका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा अधिकृतसँग भएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, गाउँपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरु, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान भयो । त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरु र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थित बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरु गाउँपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग टेलिफोन छलफल गरि स्पष्ट गरी सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, गाउँपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरु तथा प्राप्त सुचनाको विश्लेषणका आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिएको छ । साथै मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई गाउँपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरी कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधारका लागि छलफल गर्न नियमित रुपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव गरिने छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई प्रशिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ ।

१.६ योजनाका सीमाहरु

मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित छ ।
- गाउँपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, अन्तरवार्ता, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्माचारीहरु र अन्य सरोकारवालाहरुसँग गरिएको अन्तरक्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको छ । यसका अलावा प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा पालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरिएको छ ।
- गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, गाउँपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविश्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएको खण्डमा आय प्रक्षेपणमा आधार लिन कठिनाई हुन सक्छ ।
- गाउँपालिकाको अभिलेख व्यवस्थित भइ नसकेको खण्डमा ऐतिहासिक प्रवृति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्टाटिस्टिकल टुल्सहरुको प्रयोग गरी विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गर्न अलि असहज हुने देखिन्छ ।

परिच्छेद २: गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

चित्र नं. ४ : गाउँपालिकाको नक्सा

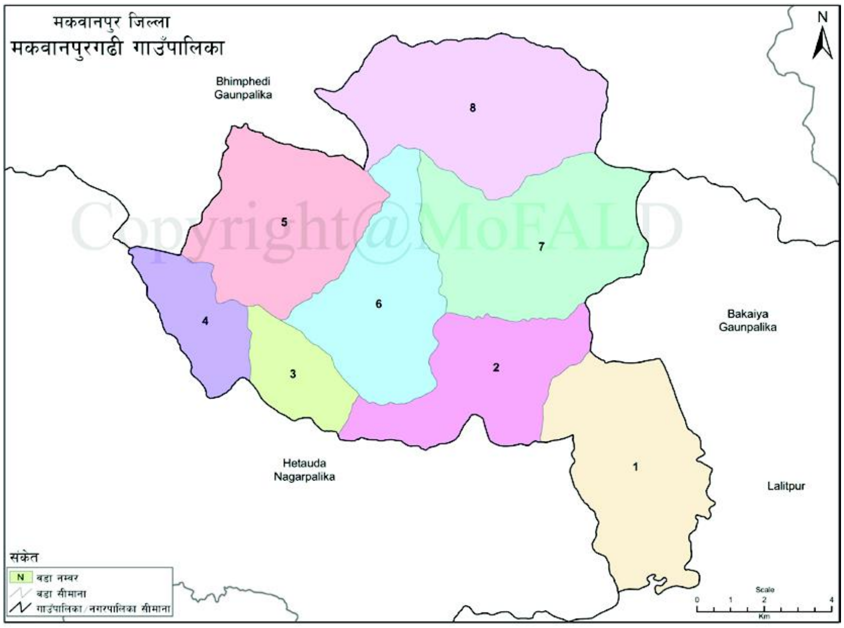

मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानवीय संसाधान तथा भौतिक स्रोत साधन लगायतको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र गाउँपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

मकवानपुरगढी गाउँपालिका बागमती प्रदेशअन्तर्गत मकवानपुर जिल्लामा अवस्थित चुरे र पहाडी विशेषता बोकेको गाउँपालिका हो । साविक मकवानपुरगढी, बुढीचौर, सर्कोरा तथा आमभञ्ज्याङ गाविसहरु मिलेर बनेको यो गाउँपालिका १४८.७३ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । पूर्व ठिंगन र छतिवन हाल वकैया गाउँपालिका, पश्चिम हेटौंडा नगरपालिका हाल उपमहानगरपालिका र साविक भैसी दोभान गाउँ विकास समिति हाल भिमफेदी गाउँपालिका उत्तर सामरी जलाधार क्षेत्र आम भञ्ज्याङ र सुकौरा गाउँ विकास समितिबाट हाल मकवानपुरगढी गाउँपालिका दक्षिण वडा २,५,६,७ हेटौंडा नगरपालिका वडा नं. २,५,७,६, हटिया, हर्नामाडी, छतिवन गा.वि.स.बाट हाल हेटौंडा उपमहानगर पालिकाको २,५,७,६, १६, १७ वडा र वकैया गाउँपालिका सिमानामा थियो । यो गाउँपालिका इलाका १३ मध्ये ४ नं. इलाकामा पर्दछ । मकवानपुर जिल्लाको १० वटा स्थानिय तहको रुपमा घोषणा हुँदा मकवानपुरगढी गाउँपालिका कायम भएको हो ।

नामाकरण

मकवानपुर राज्यको राजधानी मकवानपुरगढीको रुपमा परिचित रहेको थियो । त्यसैबाट जिल्लाको नामाकरण हुदै २०७३ साल फागुन २७ गते राज्य र स्थानीय तहका राजधानीको नाम कायम गर्दा मकवानपुरगढी गाउँपालिका नामाकरण भएको छ ।

२.१.१ अवस्थिति

भौगोलिक अवस्थिति समुन्द्री सतहको करिब १३०४ मिटर सम्मको उचाईमा रहेको मकवानपुरगढी गाउँपालिका भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २७ डिग्री २१ मिनेट ३९ सेकेण्डदेखि २७ डिग्री ३० मिनेट ४१ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८५ डिग्री २ मिनेट ३७ सेकेण्डदेखि ८५ डिग्री १३ मिनेट ८ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । यस गाउँपालिका मकवानपुर जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम हेटौंडासँग सिमाना जोडिएर पूर्व तथा उत्तर भागमा रहेको

छ । साथै यस गाउँपालिकाको पूर्वमा बकैया गाउँपालिका, पश्चिम हेटौंडा उपमहानगरपालिका भीमफेदी गाउँपालिका, उतरमा भीमफेदी गाउँपालिका दक्षिणमा हेटौंडा उपमहानगरपालिका र बकैया गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएको छ । जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको ६.५२ प्रतिशत् भू–भाग ओगटेको छ । गाउँपालिकाको वडागत क्षेत्रफलसम्बन्धी विवरण देहायको तालिका नं. १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्वन्धी विवरण

क्र.सं.	समावेश गाविस	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	क्षेत्रफल प्रतिशत	जनघनत्व
१	मकवानपुरगढी (साविक वडा नं. १,२)	२३.३४	१५.६९	१८८.१९
२	मकवानपुरगढी (साविक वडा नं. ४)	१७.११	११.५०	२८१.२५
३	मकवानपुरगढी (साविक वडा नं. ६,७)	७.१९	४.८३	१८३.६२
४	मकवानपुरगढी (साविक वडा नं. ८,९)	८.४९	५.७०	२०७.९६
५	आमभञ्ज्याङ्ग (साविक वडा नं. १–४)	२१.२३	१४.२७	२४३.३९
६	आमभञ्ज्याङ्ग (साविक वडा नं. ५–९	१८.९७	१२.७५	२२०.९४
७	सुकौरा (साविक वडा नं. १–९)	२५.१२	१६.८८	२३७.०१
८	बुढीचौर (साविक वडा नं. १–९)	२७.२८	१८.२३	१४०.१९
	जम्मा	**१४८.७३**	**१००**	१७०.२५

स्रोत: सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७४

२.१.२ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु

यस गाउँपालिकामा बेंसीका फाँटहरु देखि हिउँ पर्ने लेकसम्म समेटिएको छ । बेंसी, टार जस्ता धान उत्पादन हुने फाँटहरु र पहराका फेदमा रहेको फाँटहरु यहाँका थप उर्बर भूमिहरु हुन् । यस क्षेत्रमा धरातलीय स्वरुपका हिसावले अधिकांश भू-भाग कृषियोग्य जमिन, वन क्षेत्र, चरण क्षेत्र, र बुट्यान क्षेत्रले ओगटेको छ भने अन्य भू-भाग बगर क्षेत्र, खोला नाला, बस्ती क्षेत्र र बाँझो जग्गा रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतका हिसाबले सम्पन्न मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा खानेपानी, सिञ्चाई र पर्यटनको लागि प्रख्यात छ। यहाँका खोला सिञ्चाईको लागि प्रयोग गरिएको छन् ।

२.१.३ जनसङ्ख्या

मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको २०६८ को तथ्याङ्क अनुसार गाँउपालिकाको कुल जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सङ्ख्या २५३२३ र ५००३ रहेको छ । पालिकामा पुरुषको सङ्ख्या १२,२७९ (४८.४९ प्रतिशत) र महिलाको सङ्ख्या १३,०४३ (५१.५१ प्रतिशत) छ । यस गाँउपालिकाको सरदर घरधुरी सङ्ख्या ५.१, लैंगिक अनुपात ०.९८ र जनघन्तव १७०.२५ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मि. रहेको छ । सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं २ मा ४,१८३ (१६.५२ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या वडा नं ८ मा २,०८५ (८.२३ प्रतिशत) छ । जनघनत्वको हिसाबले हेर्दा सबैभन्दा बढी जनघनत्व वडा ५ मा २४३.३९ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मि. तथा सबै भन्दा कम वडा नं. ८ मा १४०.१९ व्यक्ति प्रति वर्ग कि.मि. छ ।

तालिका २: मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं	घरधुरी	महिला	पुरूष	जम्मा	लैङ्गिक अनुपात	औषत परिवार
१	५३१	१४२४	१३७५	२७९९	०.९७	५.३
२	८०८	२१५८	२०२५	४१८३	०.९४	५.२
३	५७४	१४३७	१२९४	२७३१	०.९०	४.८
४	६६३	१६००	१४९३	३०९३	०.९३	४.७
५	७३५	१८५६	१७६४	३६२०	०.९५	४.९
६	६६८	१७२०	१५६६	३२८६	०.९१	४.९
७	६५४	१८०४	१७२१	३५२५	०.९५	५.४
८	३७०	१०४४	१०४१	२०८५	१.००	५.६
जम्मा	५००३	१३०४३	१२२७९	२५३२२	०.९४	५.१

स्रोतः मकवानपुरगढी गाउँपालिका, २०६८

२.१.४ भू-उपयोग

यस गाउँपालिकाको जम्मा भू-भागमा ४४७४ हेक्टर क्षेत्रफल अर्थात् ३१.०५ प्रतिशत खेति योग्य क्षेत्र रहेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ९.४९ प्रतिशत जमिनमा धान खेति हुने गर्दछ भने गाउँपालिकाको जम्मा ६.४६ प्रतिशत जमिन सिंचित क्षेत्र रहेको छ । जुन निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३ : मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको भू-उपयोगको प्रकार

क्र.सं.	विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत
१	भौगोलिक क्षेत्रफल हे.	१४४०१	
२	खेतीयोग्य क्षेत्रफल	४४७१	३१.०५
३	धान खेति	१३६६	९.४९
४	पाखोबारी	३०२५	२१.०१
५	सिंचाईभुमि	३२५.५	२.२६
६	मौसमी सिंचित	५८४.५	४.०६
७	जम्मा सिंचित क्षेत्रफल	९३०	६.४६
स्रोतः ऐतिहासिक मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको चिनारी, २०७८			

२.१.५ साँस्कृतिक अवस्था

मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा हिन्दु सँस्कृतिलाई आफ्नो साँस्कृतिक पहिचानको रुपमा लिएको छ भने मौलिक सँस्कृति र परम्परागत चलनहरु नै यस क्षेत्रको विशेषता रहेको छ । यस नगरपालिकामा क्षेत्री, ब्राम्हण, तामाङ, मगर, दलित, आदि जातिको मिश्रित बसोबास रहेको छ । मुख्य बोलीचालिको भाषा नेपाली भएता पनि सबै समुदायको आ-आफ्नै खालका भाषाहरु प्रचलनमा रहेका छन् । धार्मिक रुपमा हिन्दु धर्मालम्बीहरुको उच्च बाहुल्यता रहेको यस क्षेत्रमा कृष्णाष्टमी, तीज, जनैपूर्णिमा, दशैं, तिहार, माघे संक्रान्ति, चैते दशैं, आदि मनाईने

गरेको छ । धार्मिक तथा भाषिक रुपमा करिब एकरुपता रहेको यस पालिका क्षेत्रमा चाडपर्वका समयमा गरिने विभिन्न साँस्कृतिक क्रियाकलापहरुले यस क्षेत्रको सामाजिक र साँस्कृतिक उत्कृष्तता झल्काउने गर्दछ ।

२.१.६ आर्थिक अवस्था

गाउँपालिकाका बासिन्दाहरु विशेष गरि कृषि पेशामा निर्भर रहेका छन् भने केही मात्रामा सरकारी नोकरी, व्यापार व्यवसाय र वैदेशिक रोजगार जस्ता पेशामा आवद्ध रहेका छन् । गाउँपालिकाका बासिन्दाहरु कृषि, उद्योग, व्यापारमा, नोकरी, ज्यालादारी, वैदेशिक रोजगार र अन्य पेशामा आवद्ध छन् ।
गाउँपालिकामा आर्थिक कारोवारको लागि बैंक साथै बचत तथा ऋण सहकारी, कृषि सहकारी र बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् जसले गर्दा गाँउपालिकाको वडा र टोलहरुसम्म वित्तिय पहुँच पुगेको छ ।

गाउँपालिका क्षेत्रमा खेतियोग्य जमिन ३१.०५ हेक्टर रहेको छ जस अनुसार कृषि कार्यका लागि उपयोग गरिएको कुल जमिन करिव ४० प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा विभिन्न प्रकारका महत्वपूर्ण स्वास्थ्यवर्धक जडीबुटीहरु पाइन्छ ।

यस गाउँपालिकाको पशुपालनको अवस्था हेर्दा राँगा, खसी, बोका, बाख्रा, सुंगुर, बंगुर, भेँडा, कुखुरा, हाँस, माछा, मौरी, आदि मुख्य पाल्ने गरिएको छ । गाउँपालिकामा दुधको उत्पादन उत्साहजनक रहेको छ । गाउँपालिकाले किसानहरूलाइ सहयोग गर्न किसान परिचयपत्रको व्यवस्था गरी किसान क्रेडिट कार्डको कार्यलाई समेत अगाडी बढाएको छ । साथै मासुजन्य उत्पादन पनि आत्मनिर्भरता उन्मुख छ । फलफुलको लागि उपयुक्त हावापानी भएका कारण यस क्षेत्रमा केरा, लिची, आँप, कटहर, अनार, खुर्पानी, र अंगुर जस्ता फलफुल पाईन्छ । मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा कृषक समूह र पशुपालन समूह दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका छन् ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको पहिलो निर्वाचनबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत गाउँपालिकाको कार्य सञ्चालन भईरहेको छ । यस गाउँपालिकामा रहेका ८ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरु सहित जम्मा ४२ जना गाउँसभा सदस्य तथा १७ जना कार्यपालिका सदस्य रहेका छन् ।

त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि गाउँपालिकाले तय गरेको गाउँ सभा, गाउँ कार्यपालिका, विषयगत समिति र शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना अधिकृत, लेखा अधिकृत, ईन्जिनियर, सब-ईन्जिनियर, सब ओभरसियर, कम्प्युटर तथा कार्यालय सहयोगी र वडा कार्यालयहरुमा वडा सचिव तथा सामाजिक परिचालक रहने व्यवस्था गरिएको देखिन्छ । यस गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारी सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका ४ : गाउँपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	शाखा
१	रामकुमार पुडासैनि	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	प्रशासन
२	सत्य नारायण साह	पशु चिकित्सक अधिकृत आठौ	पशु
३	रामकृष्ण श्रेष्ठ	लेखा अधिकृत	लेखा
४	राम बहादुर घलान	शाखा अधिकृत	शिक्षा,युवा तथा खेलकुद

५	सूर्य बहादुर गुरुङ	अधिकृत छैठौं	कर्मचारी प्रशासन शाखा
६	मान कुमारि तिमलसिना	अधिकृत छैठौं	सामाजिक सुरक्षा तथा पंजीकरण शाखा
७	चन्द्रकान्त चौधरी	अधिकृत छैठौं	कृषि शाखा
८	धुर्व लामिछाने	स्वास्थ्य ईकाइ प्रमुख	स्वास्थ्य
९	सुबास अधिकारी	इन्जिनियर	प्राविधिक (सिभिल ईन्जिनियर)
१०	सुरज पौडेल	सूचना तथा संचार प्रविधि अधिकृत	सुचना तथा प्रबिधि
११	कबिराज हुमागाई	रोजगार संयोजक	प्रधानमन्त्री सोरोजगार शाखा
१२	जिवन घिमिरे	इन्जिनियर	घर नक्सा
१३	दाशरथि उपाध्याय भण्डारि	श्रोत शिक्षक	शिक्षा विकास तथा खेलकुद
१४	ईन्द्र बहादुर कार्कि	श्रोत शिक्षक	शिक्षा विकास तथा खेलकुद
१५	युबराज पौड्याल	ना.सु	जिन्सी
१६	भगवती अर्याल	लेखापाल	लेखा
१७	प्रकाश न्यौपाने	ना.सु	योजना
१८	मन्दिरा थापा	महिला विकास निरिक्षक	महिला तथा बालबालिका विकास
१९	कौशल्या कुमारी धमला	अ.हे.व.	स्वास्थ्य
२०	रामशरन लामिछाने	कानुनी सहजकर्ता	न्यायीक
२१	गोपाल लम्साल	नायब प्राविधिक सहायक	कृषि
२२	सावित्री कुमारी सापकोटा	सहायक महिला विकास निरिक्षक	महिला तथा बालबालिका विकास
२३	राम प्रसाद दाहाल	एम. आई. एस. अपरेटर	सामाजिक शुरक्षा तथा पञ्जिकरण
२३	प्रतिमा डाँगी	लघु उध्धम विकास सहजकर्ता	लघु उध्धम(प्रशासन शाखा)
२५	भगवति घिमिरे	प्रा.स. शिक्षा	शिक्षा विकास तथा खेलकुद
२६	संगिता चौलागाँई	आन्तरिक लेखा परिक्षक	लेखा
२७	सोनिका अर्याल	सहायक स्तर पाँचौ	दर्ता चलानि
२८	अष्मिता पौडेल	अमिन	नापी
२९	बिमला माझि	अमिन	घर नक्सा
३०	उमा दाहाल	सहायक स्तर चौथो	योजना
३१	युवराज न्यौपाने	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन
३२	गोबिन्द दुलाल	सवारी चालक	प्रशासन
३३	पवित्रा चौलागाईं	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन
३४	यादव सापकोटा	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन

मकवानपुरगढी गाउँपालिकामा गाउँ कार्यपालिका, ८ वटा वडा कार्यालयहरु, विषयगत कार्यालयहरु (शिक्षा, स्वास्थ्य), आदिमा स्थायी तथा करारका कर्मचारी कार्यरत छन् । मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको संगठनात्मक तथा मानव संशाधन तालिका यस प्रकार रहेको छ:

तालिका ५ : मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको संगठनात्मक तालिका

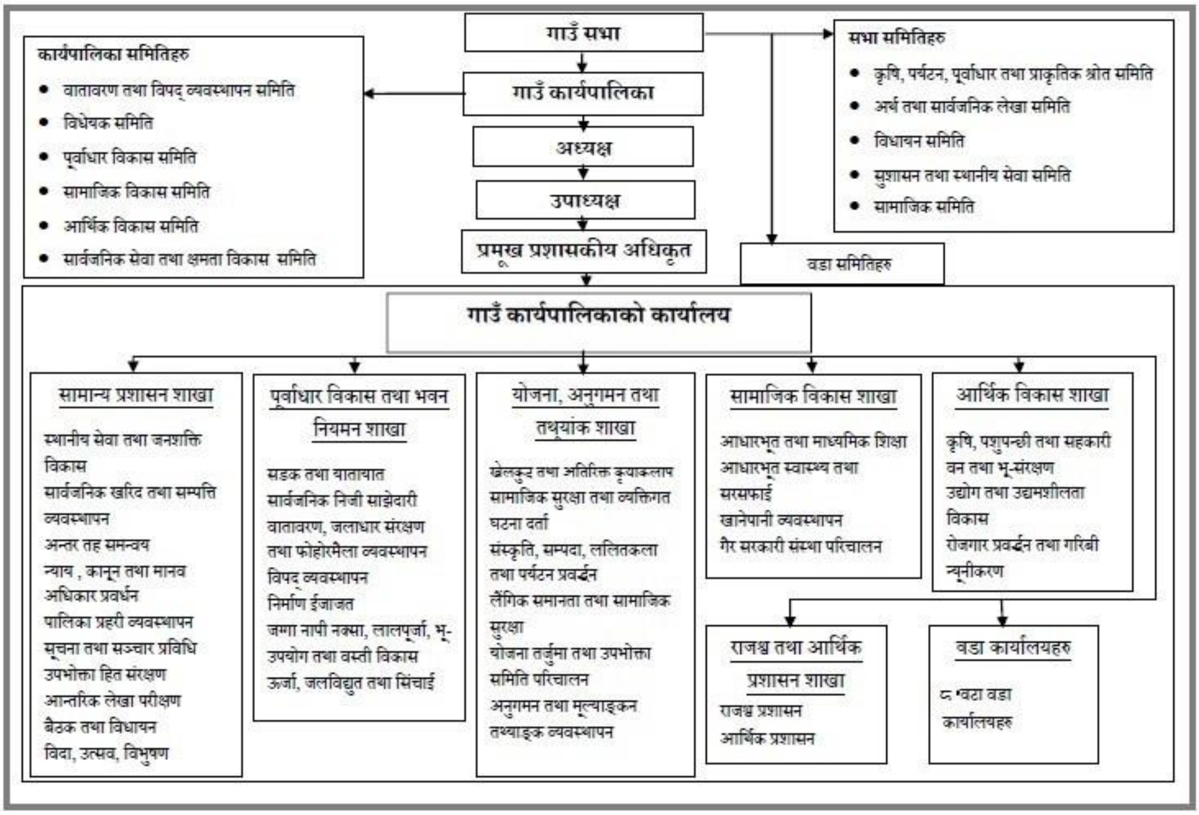

२.३ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था

मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको कार्यालय हाल वडा नं. ३ यसममा रहेको छ । मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७८ अनुसार गाउँपालिकाको आफ्नै जग्गामा १६ कोठे विषयगत कार्यालय (२ तल्ले), ८ कोठे सभा भवन (३ तल्ले), ५ कोठे प्रशासकीय भवन (१ तल्ले), १५ कोठे विभागीय भवन (२ तल्ले), ३ कोठे चमेनागृह (१ तल्ले) र १ कोठे स्क्रयाप टहरा ब्लक (१ तल्ले) रहेका छन् । यद्यपि स्थायी रुपमा प्रमुख प्रसासकीय भवनको डि.पि.आर. तयार तयार भई निर्माण हुन बाँकी रहेको छ । गाउँपालिकाका ९ वटा वडा मध्ये ५ वटा वडा कार्यालयको आफ्नै भवन रहेको छ भने ४ वटा वडा कार्यालयहरु भाडामा रहेका छन् । वडा नं १, ३, ५ र ७ का वडा कार्यालयहरु भाडामा रहेको देखिन्छ र वडा नं.४ बाङ्गेपिपल स्थित सामुदायिक भवन हाल वडा कार्यालयको रुपमा प्रयोग भईरहेको छ । पालिकाको केवल वडा नं. ९ को कार्यालय पक्की रहेको छ भने अन्य वडा कार्यालयहरु कच्ची अवस्थामा छन् ।

गाउँपालिकामा अचल सम्पत्तिका रुपमा भवन, जमिन, कार, मोटर साईकल, कम्प्युटर, फर्निचर, मेशिनहरु, आदि रहेका छन् । सवारी साधनतर्फ २ वटा पिक अप गाडी र १३ थान मोटर साईकल रहेको छ भने १ वटा ब्याक हो लोडर खरिद गरेको छ । सूचना प्रविधि तर्फ गाउँपालिका आफैले पूर्वाधार निर्माण गरी सम्पूर्ण वडा कार्यालय सम्म ईन्टरनेट सेवा विस्तार गरेको छ । पालिकामा सुचना, कम्प्युटर तथा दुरसञ्चार उपकरण ४० वटा, कार्यालय उपकरणहरु २५ वटा, कम्प्युटर उपकरणहरु ९१ वटा, विद्युतिय उपकरण ८५ वटा, सञ्चार उपकरण १ वटा, निर्माण सम्बन्धी उपकरणहरु ६ वटा, अग्नि रक्षक उपकरणहरु १२ वटा, फर्निचर ३०७ वटा र जमिन १५ वटा रहेको छ । राजस्व सङ्कलनको लागि कम्प्युटर विलिङ शुरु गरिएको छ । राजस्व परिचालनका

लागि गरिएको प्रभावकारी प्रयासहरुमा सफ्टवेयर खरीद गरी राजस्व सम्बन्धी डाटावेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग गरिएको छ । गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा तथा हकभोगमा रहेका जग्गा तथा भवनहरुको अभिलेख नियमित अद्यावधिक गर्नुपर्दछ । यसरी गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्व तथा हकभोगमा रहेका सम्पत्तिको उपयोग गरी नियमित आयआर्जन गर्नका लागि आवश्यक लगानी तथा निर्णय गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद ३: स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ तथा नेपालको संविधान २०७२ अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्वसम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि भएका कानूनी व्यवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यस खण्डमा गाउँपालिकाको आफ्नो क्षेत्राधिकार तर्फको राजश्व संकलनको अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरूशीर्षकगतरुपमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ पालिकाको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानीक तथा कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ ले पालिकालगायतका स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ । संघीय कानुन (स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४) अनुसार स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकारकाक्षेत्रहरु यसप्रकार छन् ।

तालिका ६ : स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ अनुसारको राजश्व अधिकार

राजश्वका शीर्षक	कानूनी प्रावधान
कर	• एकिकृत सम्पत्ति कर वा घर जग्गा कर • भूमि कर (मालपोत), सम्पत्ति कर नलगाएको अवस्थामा मात्र • घर जग्गा बहाल कर • ब्यवसाय करः पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा • सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा) • जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु करः आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको ब्यवसायिक उपयोग गरे बापत
शुल्क	• बहाल बिटौरी शुल्कः आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत • पार्किङ्ग शुल्कः आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत ।
सेवा शुल्क	• आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, जिपफ्लायर, बञ्जी जम्प, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा वा ब्यवसायमा • आफुले निर्माण, संचालन वा ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा ○ खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला ब्यवस्थापन, सरसफाई, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, वसपार्क, पुल आदि • अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्यांकन सेवा शुल्क

	• सिफारिस सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क

दस्तुर	• दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुरः
	  ○ एफ.एम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग
	  ○ ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन र उपयोग
	• नक्सा पास दस्तुर (नक्शा पास नगरी निर्माण भएकालाई तेब्बर दस्तुर)
	• पंजिकरण ब्यवस्थापन दस्तुर
	• वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर– दफा १२ (२ ङ) अनुसारको सिफारिश तथा प्रमाणित बापत जग्गा नाप जाँच तथा कित्ता काट दस्तुर

वस्तु तथा सेवा विक्री	• ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क दस्तुर
सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने	• वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्बन्धित गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने (केही नेपाल ऐनलाई सं ंसोधन गर्न बनेको ऐन २०७५ वाट संसोधित यो प्रावधानमा प्रभाव पर्ने गरी मिति २०७६।०६।०७ मा प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन, २०७६ मा भएको व्यवस्था अनुसार)
संघ तथा प्रदेश कानुनको आधारमा स्थानिय तहमा प्राप्त हुने	• प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी • खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी • सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी • पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी • प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी • खनिज पदार्थको उत्खनन रोयल्टी • सामुदायिक वनको संचालन ब्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी • पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट रोयल्टी • खानेपानी महसुल • स्थानीय साना सतह तथा भूमिगत सिंचाई सेवा शुल्क • स्थानीय स्तरमा जडिवुटी तथा अन्य गैरकाष्ठ वन पैदावार उत्पादन, संकलन, प्रशोधन र वजार ब्यवस्थापन • जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र र स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता, संचालन अनुमति • स्थानीय सार्वजनिक यातायातको रुट अनुमति, नवीकरण • इन्टरनेट सेवा, टेलीसेन्टर, केवल, तारविहिन टेलिभिजन प्रसारण अनुमति, नवीकरण • स्थानीय तहका पत्रपत्रिकाको दर्ता

स्थानीय तहमा संकलन भई बाँडफाँड हुने	• बिज्ञापन करः स्थानीय तहले दर निर्धारण र संकलन गर्ने • मनोरञ्जन करः स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर र संकलन विधि प्रदेशले निर्धारण गर्ने) • घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ः स्थानीय तहले संकलन गर्ने (दर निर्धारण प्रदेशले गर्ने) • उद्यान, पार्क, चिडियाखाना, ऐतिहासिक तथा पुरातात्वीक सम्पदा, संग्रालय सम्पदा प्रवेश शुल्कको दर निर्धारण र संकलन स्थानीय तहले गर्ने • ढुङ्गा, गिट्टी, स्लेट, वालुवा, चुनढुङ्गा, अभ्रख, दहत्तर वहत्तरमा प्राकृतिक स्रोतको करको दर र प्रकृया प्रदेशले निर्धारण गर्ने र स्थानीय तहले संकलन गर्ने ।
प्रदेश तहबाट संकलन भई वाँडफाँड हुने	• सवारी साधन (माथि उल्लेखित बोहक) करको दर निर्धारण तथा संकलन प्रदेशले गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने • पदयात्रा तथा पर्यटन शुल्कको दर निर्धारण र संकलन प्रदेश गर्ने र प्रदेश स्तरीय कोषमा जम्मा गर्ने • पवर्तारोहण, राष्ट्रिय निकुन्ज, वन्यजन्तु आरंक्षण तथा संरक्षण क्षेत्रको प्रवेश शुल्क निर्धारण र संकलन नेपाल सरकारले गरे बमोजिम हुने

उल्लेखित राजस्व बाहेक स्थानीय तहले तलका सुबिधाहरु पनि प्राप्त गर्दछन ।

(क) अनुदान

- बित्तीय समानीकरण अनुदानः खर्चको आवस्यकता र राजस्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिसमा सं घ र प्रदेशबाट प्राप्त
- सशर्त अनुदानः कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयो गले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- समपूरक अनुदानः पूर्वाधार बिकास सम्बन्धि कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने
- बिशेष अनुदानः कुनै खास उदेश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट

(ख) बैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण

- नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति लिएरमात्र बैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा बैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएरमात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमा भित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिब कार्यकालागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त ब्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई ब्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम वाहेक आफ् नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने ब्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप ब्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

- कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, बस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकुल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने (संवैधानिक ब्यवस्था)
- कर नलाग्ने: कुटनीतिक नियोग, कुटनितिज्ञ, बैदेशिक ऋण वा सहायतावाट संचालित परियोजनावाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको विक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्र
- सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा ब्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीवाट गर्न सक्ने

राजश्व सकलन विभिन्न शीर्षकहरुमा विभिन्न तहबाट संकलन भै रहेको हुन्छ । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरुको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ७ : तहगत राजस्व अधिकार

सङ्घीय तह	प्रदेश तह	स्थानीय तह	साझा
▪ भन्सार ▪ अन्त:शुल्क ▪ मूल्य अभिवृद्धि कर ▪ संस्थागत आयकर ▪ व्यक्तिगत आयकर ▪ पारिश्रमिक कर ▪ राहधानी कर ▪ भिसा शुल्क ▪ पर्यटन दस्तुर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ मनोरञ्जन कर ▪ विज्ञापन कर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ कृषि आयमा कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सम्पत्ति कर ▪ घर बहाल कर ▪ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ विज्ञापन कर ▪ व्यवसाय कर ▪ भूमिकर (मालपोत) ▪ मनोरञ्जन कर ▪ मालपोत सङ्कलन ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सेवा शुल्क ▪ दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना ▪ प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ पर्यटन शुल्क

३.२ आय परिचालनको अवस्था

नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ अनुसार पालिकालाई प्राप्त राजश्व अधिकारका शीर्षकहरूको परिचालन कसरी भैरहेको छ भन्ने जान्नु उपयुक्त हुन्छ । गाउँपालिकाले उपरोक्त राजश्व शीर्षकहरू मध्ये हाल असुली गरिरहेको, संकलनका लागि आवश्यक नीतिगत निर्णय मात्र गरेको र सम्भावना भएका त्यस्ता क्षेत्रहरुको यथार्थ अवस्थाको बारेमा सम्बन्धित शाखागत छलफलबाट प्राप्त गाउँपालिकाको आय परिचालनको अवस्थालाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८: पालिकाको आय परिचालनको अवस्था

क्र.सं	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/ नभएको
क.	**कर राजश्व तर्फ**			
१	सम्पत्तिमा आधारित कर - घर जग्गा तथा मालपोत वा भूमिकर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८	भएको
२	सम्पत्तिमा आधारीत कर एकिकृत सम्पत्ति कर	भएको	आर्थिक ऐन २०७८	भएको
३	सवारी कर (रिक्सा, अटोरिक्सा, ट्याक्सी)	भएको	भएको	भएको
४	सवारी दर्ता तथा वार्षिक सवारी कर	नभएको	नभएको	नभएको
५	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
६	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
७	विज्ञापन कर	भएको	भएको	भएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	भएका	भएको
९	घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क	भएको	भएको	भएको
१०	जडिबुटी, कवाडी र जिवजन्तु कर	भएको	नभएको	भएको
ख.	**गैर कर राजश्व**			**भएको**
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, जराजुरी, स्लेट, खरीढुङ्गा आदि प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क	भएको	भएको	भएको
२	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३	ब्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	भएको	भएको	भएको
४	वहाल विटौरी शुल्क	भएको	भएको	भएको
५	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
६	अस्पताल संचालन	भएको	नभएको	भएको
७	फोहरमैला ब्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
८	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	भएको	भएको
९	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
१०	केवलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, वन्जीजम्प, जिप फ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरंजन तथा साहसी खेलकुद सम्वन्धी सेवा तथा ब्यवसायमा सेवाशुल्क	भ्यूटावर संचालन, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, पोखरी, उद्यान शुल्क (ठेक्का)	भएको	भएको

क्र.सं	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	दर निर्धारणको अवस्था	संकलन भएको/ नभएको
११	निर्माण, संचालन र ब्यवस्थापन गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, ब्ययमशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटवजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, घोविघाट, सडक, वसपार्क, पुलआदि	भएको	भएको	भएको
१२	मूल्यांकन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म	भएको	भएको	भएको
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	भएको	भएको	नभएको
१५	वडा मार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
१६	दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

गाउँपालिकामा उल्लेखित करका शीर्षकतर्फ सम्पत्तिमा आधारित (मालपोत र सम्पत्ति) दुवै कर संकलन भएको देखिन्छ । घरजग्गा वहाल करतर्फ आशिंक मात्रामा असुली भएको देखिएको छ । जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर तथा मनोरञ्जन कर सम्भावना न्यून रहेको छ । सवारी करको सम्भावना भएर दर निर्धारण गरिएको भएपनि संकलन भएको देखिँदैन । ब्यवसाय कर लिइएको छ तर अझै प्रभावकारी बनाउनु पर्ने छ ।
त्यसैगरि गैरकर तर्फ वडाबाट गरिने सिफारिस दस्तुर, नक्सापास दस्तुर, सम्पत्ति मूल्यांकन सेवा शुल्क, पूर्वाधार उपयोग सेवा शुल्क, फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क, पार्क तथा सङ्ग्रालय प्रवेश शुल्क, पिकनिक स्थल, पोखरी, उद्यान शुल्क (ठेक्का) शुल्क लगाउने गरिएको छ । बहाल बिटौरीका मार्फत पनि शुल्क उठ्ने गरेको देखिदैन ।

गाउँपालिकामा राजस्व संकलन हुने विभिन्न आय शीर्षकहरू मध्ये हाल केही शीर्षकहरुबाट मात्र संकलन भइरहेको छ तथापि राजश्व प्रशासन सुधार गरी अन्य शीर्षकहरूबाट समेत आय संकलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ ।

३.३ आन्तरिक स्रोत तर्फका राजश्व संकलनको प्रमुख क्षेत्रहरु र सम्भावना विश्लेषण

गाउँपालिकाले प्रचलित कानून बमोजिम आन्तरिक स्रोत तर्फ संकलन गर्ने राजश्व मध्ये यस पालिकाले हाल उठाइरहेका विद्यमान तथा सम्भावित नयाँ आय क्षेत्रहरूको सम्भावनाको विश्लेषणात्मक अध्ययन यस शीर्षक अन्तर्गत गरिएको छ ।

३.३.१ कर राजस्व

क. भूमि कर (मालपोत)

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ ले सम्पत्ति कर लगाउने भनी तोकिएको जग्गाबाहेकका अन्य जग्गामा भूमिकर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । जग्गाको मूल्यांकन गर्दा जग्गाको क्षेत्रफल, जग्गा भौगोलिक अवस्थिति, जग्गाको उपयोगको अवस्था, जग्गा रहेको स्थानमा पूर्वाधार विकासको अवस्थालाई आधार मानिने व्यवस्था उक्त ऐनले गरेको छ । जग्गाको स्वामित्व, उपयोगिता र पहुँचका आधारमा ४ वटा समुहमा वर्गिकरण गरी सोही बमोजिम दर तोकिएको छ । जग्गाको स्तर हेरी २ बिघा सम्मको प्रति रोपनी अव्वल रू २० वा प्रति कठ्ठा रु १५ र अन्यको प्रति रोपनी रु १५ र प्रति कठ्ठा रु १३ तोकिएको छ । त्यसै गरि २ बिघा माथिको अब्बल जग्गाको प्रति रोपनी अव्वल रू ४० वा प्रति कठ्ठा रु ३० र अन्य जग्गाको प्रति रोपनी रु ३० र प्रति कठ्ठा रु २६ मालपात भूमिकर तोकिएको छ । गाउँपालिकाले करदाताबाट सम्पत्ति कर र भूमी करको रकम बुझिलिई करदातालाई एकीकृत रुपमा एउटै विल-रसिद दिन सक्ने प्रावधान अनुरुप हाल उक्त करहरु एकैपटक एकीकृत रुपमा संकलन गरिरहेकोले यस बापत संकलनहुने राजस्व सम्पत्ति करको मुल्यांकन कै आधारमा असुल उपर हुदै आएकाले हाललाई छुट्टै गणना गरिएको छैन ।

संभाव्यताः गाउँपालिकाके मूख्य आम्दानीके स्रोत मालपोत रहेको छ । विगतमा एकिकृत सम्पत्ति करको रुपमा यसको कार्यान्वयन गरिएको र पछि संघीय कानुन संसोधन भई ब्यवस्था फेरिंदा समेत यो प्रणाली कायमै रहेकाले मालपोत बापतको कर संकलनलाई छट्टै गणना गर्न सकिने देखिन्छ । सोही अनुसार आ.व. २०७७/७८ मालपोत करबाट रु. १५ लाख ४१ हजार ८०१ आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा रु.६ लाख ७ हजार ३९२ असुल भएको देखिन्छ भने आ.व. २०७८/७९ मा रु. ५ लाख ६८ हजार ४३ रहेको पाइन्छ । यसरी हेर्दा मालपोत वापतको रकम घटदै गएको देखिन्छ । यसलाइ सुधार गरी मालपोत बापतको थप राजस्व असुल गर्न सकिने बलियो सभावना रहेको छ ।

सुधारका पक्षहरूः

गाँउपालिकामा मालपोत मुख्य आयको रुपमा रहेको छ । यसलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन पालिकाले सुधार गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नअनुसार रहेको देखिन्छः

- मालपोतको लागि जग्गाको किसिम अनुसार अभिलेख राख्ने । यसरी अभिलेख राख्दा डिजिटल नक्सांकन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने तथा यसलाई राजस्व संकलन गर्ने कर्मचारीको सहज पहुँचमा राख्ने ।
- करको दरलाई अन्य पालिकाहरुले लागु गरेको दरको अध्ययन गरी यथार्थपरक बनाउने ।
- करको दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक तथा अन्य कार्यक्रमहरु मार्फत करको दायरामा ल्याउने ।
- बार्षिक रुपमा समय मै मालपोत तिर्ने करदाताहरुलाई केही रकम छुट दिएर पनि कर सकलन लाई प्रभावकारी बनाउदै लैजाने ।
- आफ्नो मालपोत बापतको रकम सूचना प्रविधिको माध्यमद्वारा करदाताले चाहेको समयमा जानकारी पाउने पद्धति सुरु गर्ने ।
- मालपोत वापतको रकम सोझै बैक खातामा जम्मा गर्न सकिने गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- मालपोत संकलन सबै वडाबाट गर्न सकिने गरी कार्य गर्ने र सो को विवरण सोही दिन पालिकामा जाने पद्धतिको विकास गर्ने ।

ख. सम्पत्ति कर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको पाश्वचित्र विवरणअनुसार यहाँ कुल ५००० भन्दा बढी घरधुरी रहेका छन् । विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लिने व्यवस्था गरेको छ ।

गाउँपालिकाको प्रमुख स्रोतको रुपमा सम्पत्ति कर रहेको छ । आ.व. २०७७/७८ सम्पत्ति करबाट रु. २ लाख ८२ हजार ९६८ आय भएको देखिन्छ । आ.व. २०७६/७७ मा रु. २ लाख ३३ हजार ७९२० असुल भएको देखिन्छ भने आ.व. २०७८/७९ मा रु. ३ लाख ९३ हजार ८४९ रहेको पाइन्छ । पालिकाको मुख्य आयमा रहेको सम्पत्ती करको दायरामा कम आएको हुँदा त्यसलाइ वृद्धी गर्न सक्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको छ ।

संभाव्यताः पालिकाको पाश्र्वचित्र अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका घरधुरी मध्य सम्पत्ति करका करदाताको रुपमा करिब ४८८० अनुमानित करदाता हुन सक्ने अनुमान रहेको छ । अनुमानित करदाताको संख्या तथा सम्पत्तिकरको न्यूनतम औसत अनुमानित दरका आधारमा गणना गर्दा सम्पत्ति करको सम्भावना देहाय बमोजिम देखिन्छ ।

तालिका ९ : सम्पत्ति कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	सम्पत्तिको औसत मूल्यांकन	अनुमानित करदाता संख्या	औसत करको दर	सम्भाव्य आम्दानी
१	७ लाख पचास हजार रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	१२५	१००	१२,५००
२	७ लाख पचास हजार देखि १० लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	११७	१५०	१७,५५०
३	१० लाख देखि १२ लाख ५० हजार रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	१२३	२००	२४,६००
४	१२ लाख ५० हजार देखि १५ लाख रुपैयाँसम्मको मूल्यांकनमा	१५१	२५०	३७,७५०
५	१५ लाख देखि १७ लाख ५० हजार सम्मको मुल्यांकनमा	१७५	३००	५२,५००
६	१७ लाख ५० हजार देखि २० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	१५७	३५०	५४,९५०
७	बिस लाख देखि २२ लाख ५० हजार सम्मको मुल्यांकनमा	२३४	४००	९३,६००
८	२२ लाख ५० हजार देखि २५ लाख सम्मको मुल्यांकनमा	४१७	५५०	२२९,३५०
९	२५ लाख देखि २७ लाख ५० हजार सम्मको मुल्यांकनमा	३७८	७००	२६४,६००
१०	२७ लाख ५० हजार देखि ३० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	६२३	९००	५६०,७००
११	३० लाख देखि ३५ लाख सम्मको मुल्यांकनमा	३४२	१,१००	३७६,२००
१२	३५ लाख देखि ४० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	३१९	१,५००	४७८,५००

१३	४० लाख देखि ४५ लाख सम्मको मुल्यांकनमा	२९६	२,०००	५९२,०००
१४	४५ लाख देखि ५० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	४५७	२,५००	१,१४२,५००
१५	५० लाख देखि ६० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	२५१	३,२००	८०३,२००
१६	६० लाख देखि ७० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	२११	३,५००	७३८,५००
१७	७० लाख देखि ८० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	१२८	५,०००	६४०,०००
१८	८० लाख देखि ९० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	९५	७,०००	६६५,०००
१९	९० लाख देखि १ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	७८	८,५००	६६३,०००
२०	१ करोड देखि १ करोड २० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	६७	१०,०००	६७०,०००
२१	१ करोड २० लाख देखि १ करोड ४० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	३२	१२,०००	३८४,०००
२२	१ करोड ४० लाख देखि १ करोड ६० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	२४	१४,०००	३३६,०००
२३	१ करोड ६० लाख देखि १ करोड ८० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	२१	१६,०००	३३६,०००
२४	१ करोड ८० लाख देखि २ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	१८	१८,०००	३२४,०००
२५	२ करोड देखि २ करोड ५० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	१२	२३,०००	२७६,०००
२६	२ करोड ५० लाख देखि ३ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	९	२७,०००	२४३,०००
२७	३ करोड देखि ३ करोड ५० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	६	३०,०००	१८०,०००
२८	३ करोड ५० लाख देखि ४ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	४	३५,०००	१४०,०००
२९	४ करोड देखि ४ करोड ५० लाख सम्मको मुल्यांकनमा	४	४०,०००	१६०,०००
३०	४ करोड ५० लाख देखि ५ करोड सम्मको मुल्यांकनमा	३	५०,०००	१५०,०००
३१	५ करोड देखि माथिको मुल्यांकनमा	३	०.१५%	४५०,000
जम्मा		**४८८०**		**११,०९६,०००**
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०				५,५४८,०००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५				७,२१२,४००
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५				९,४३१,६००

सुधारका पक्षहरूः

सम्पत्ति कर कार्यान्वयनमा आइसकेको भए पनि सम्भावित सबै करदाता करको दायरामा आइसकेको देखिँदैन । सम्पत्ति करका सम्बन्धमा पालिकाले सुधार गर्नुपर्ने विषयहरु निम्नअनुसार रहेको देखिन्छः

- पालिकाको आर्थिक ऐनमा हाल भएको सम्पत्ति कर सम्बन्धी प्रावधानलाई विद्यमान संघीय कानुन बमोजिम हुने गरी परिमार्जन गर्ने
- पालिकाका सबै सम्भावित करदाताको लगत संकलन गरी घर दर्ता सम्पन्न गर्ने
- सम्पत्ति मूल्यांकन दर र सम्पत्ति करको दर पुनरावलोकन गरी यथार्थपरक बनाउने
- करको दायरामा नआएकालाई सूचनामूलक, जनचेतनामूलक तथा अन्य कार्यक्रमहरु मार्फत्करको दायरामा ल्याउने
- सम्बन्धित करदाताको सम्पति मुल्यांकन यथार्थपरक बनाउन घर र बाटोको डिजिटल नक्सांकन गरी नियमित अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था गर्ने तथा यसलाई राजस्व संकलन गर्ने कर्मचारीको सहज पहुँचमा राख्ने
- सम्पत्ति करको विजकलाई सूचना प्रविधिको माध्यमद्वारा करदातालाई अग्रिम रुपमा जानकारी गराउने पद्धति सुरु गर्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची ३ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी पूरै आंशिक तवरले वहालमा दिएकोमा घर जग्गा वहाल कर लगाईने र असूल गरिने उल्लेख गरेको छ । यसरी वहालमा दिएकोमा सम्बन्धित धनीबाट बहाल कर दश प्रतिशत लिने व्यवस्था गरेको छ । तर हालसम्म संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर संकलन गरिएको भन्ने जानकारी पालिकासँगको छलफलमा प्राप्त भएको हो । यसबाट आ.व. २०७८-७९ मा रु. २४ लाख ३६ हजार ६७१ असुल भएको देखिन्छ । त्यसैगरी आ.व. २०७७-७८ मा रु ३ लाख ६ हजार ४९८ असुल भएको थियो भने आ.व. २०७६-७७ मा यो रकम रु १६ लाख ४० हजार २६४ रहेको थियो ।

सम्भाब्यताः गाउँपालिकाले घरजग्गा बहाल करलाई भाडाके दरको आधारमा संस्थागत, व्यवसायिक र आवसिय गरी तीन भागमा वर्गीकरण गरेको पाइन्छ । जुनसुकै प्रकार भए पनि सबैलाइ १० प्रतिशत दर कायम गरि गरेको अवस्था छ । यसै गरी गाउँपालिका भित्र कुनै व्यक्तिले वा सस्थाले जग्गा वा पोखरी भाडामा दिए पनि त्यसमा पनि १० प्रतिशतका दरले बहाल कर उगाउने उल्लेख छ । गाउँपालिकाको घरधुरी मध्ये केही घर धनीहरुले आफना घर बहालमा लगाउने गरेको देखिन्छ । बहालमा दिने अधिकाश घर धनीहरु करको दायरामा आएका हुदैनन । संस्थागत हकमा भने बहाल बापतको करको सहजरुपमा गणना हुन्छ तर आवासिय हकमा भने गणना भएको हुदैन । करको दायरा भन्दा बाहिर भएकालाई दायरामा ल्याउन कि त पुरानो रकम मिनाह वा छुट दिन सकिन्छ । त्यसै गरी बहालकर बापत रकम भुक्तानी गर्न आउनेलाई बिशेष छुट दिएर कर संकलन र दायरामा ल्याउन सकिन्छ । उक्त संख्यामा रहेका घरहरुवाट घरबहाल स्वरुप आय गर्न सकिने सम्भावना रहेकोमा पहिलो वर्ष ५० प्रतिशत घरहरुवाट मात्र बहाल कर संकलन हुने र क्रमस दोश्रो र तेश्रो वर्षहरुमा ६५ र ८५ प्रतिशत बहाल कर संकलन हुने प्रषेपण गरिएको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १०: गाउँपालिकामा घर बहाल कर संभावनाको गणना

क्र.सं.	प्रयोजनका आधारमा बहालमा बस्ने	बहालमा बस्ने संख्या	मासिक भाडा रकम	वार्षिक भाडा रकम	जम्मा भाडा असुली	घर बहाल कर
			(ख)	(ग)	(घ)	
		(क)	अनुमानित	ख x १२	क x ग	घ को १० प्रतिशत
१	संस्थागत	१२	१२०००	१४४०००	१७२८०००	१७२,८००
२	व्यवसायिक	८०	१५०००	१८००००	१४४०००००	१,४४०,०००
३	आवासिय	१२५	२५००	३००००	३७५००००	३७५,०००
जम्मा		२१७			१९८७८०००	१,९८७,८००
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०						९९३,९००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५						१,२९२,०७०
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५						१,६८९,६३०

घ. वित्तिय र पूँजिगत कारोबारमा लाग्ने कर (व्यवसाय कर)

हालको अवस्थाः पालिकाले आर्थिक ऐन मार्फत् कारोवारको प्रकृति हेरी व्यापार, व्यवसाय र सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । आर्थिक ऐनमा अधिकृत पुँजीका आधारमा वर्गीकरण गरिएको छ । सोही आधारमा व्यवसायको दर्ता शुल्क तोकिएको छ भने घ बर्गका निर्माण व्यवसायी पालिका भित्रका क्रसर उद्‍योग, बालुवा उद्‍योग र अन्य उद्‍योगको करको दर तोपिएको छ । अगाडि दर्ता भै काम गरीरहेका वा दर्ता मात्र भएकालाई समेत नविवरण शुल्क पूजीगत दर्ताको आधा निर्धारण गरेको छ

संभावनाः गाउँपालिकाको हालसम्मको तथ्यांक अनुसार सबै वडाहरुमा विभिन्न प्रकारका साना ठुला व्यावसायहरु संचालन भएका छन् । सबै व्यवसाय पालिकामा दर्ता भई करको दायरमा आएका छैनन् । ती व्यवसायहरुलाई करको दायरामा समावेस गर्न सके आगामी आ.व.करको दायरामा आउने साना ठुला व्यावसायवाट करिब रु. १० लाख ९० हजार व्यवसाय कर संकलन हुन सक्ने सम्भावना देखिएको छ । तर आगामी आ.व.मा नै सबै व्यवसायलाई करको दायरमा ल्याउन नसकिने कुरा लाई मध्यनजर गर्दै ६५ प्रतिशत व्यवसायबाट करिब रु. ७ लाख ८ हजार सम्म व्यावसाय कर प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यस पछिका वर्षहरुमा क्रमशः १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुँदै जानेछ ।

तालिका ११: व्यवसाय कर सभावनाको गणना

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	औसत करको दर	संभावित आय
१	विभिन्न व्यवसाय (फरक फरक लगानी पूँजी भएको व्यवसाय)	५४५	२०००	१,०९०,०००
जम्मा		५४५		१,०९०,०००
पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५				७०८,५००
दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ७५				८१७,५००
तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५				

	९२६,५००

त्यसै गरी व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण बापत पनि आय गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । व्यवसायहरुलाइ करको दरमा ल्याउने र पुराना व्यवसायलाइ नविकरण गर्दा तोकिएको दर अनुसार पनि राम्रो रकम पालिका मा प्राप्त हुने देखिन्छ । पालिकाले व्यवसाय नविकरण गर्दा दर्ताको ५० प्रतिशत रकम तोकेको छ ।

ङ. विज्ञापन कर

हालको अवस्थाः विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार–प्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन बोर्ड, ग्लो बोर्ड स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । संघीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसंग बाँडफाँड हुने कर हो । यस गाउँपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन अनुसूचि (७) बमोजिम प्रति वर्ग फिटका आधारमा विज्ञापन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर संकलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत गाउँपालिका संचित कोषमा राजश्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । गाउँपालिकाले विज्ञापन शीर्षकबाट विज्ञापनदाताहरुसँग सम्झौता गरी हालसम्म आम्दानी गरेको देखिदैन ।

सम्भावनाः यस गाउँपालिकाअन्तर्गत बजार क्षेत्र, वसपार्क क्षेत्र, राजमार्गका सडक र पर्यटकीय क्षेत्र आसपास साना ठूला होर्डिङ बोर्डहरु राखे बापत एकमुष्ठ ठेक्का मार्फत बार्षिक करिब १ लाख को हाराहारीमा राजस्व असुली हुने देखिन्छ । त्यसै गरी अन्य विज्ञापनका सामग्रीहरुको प्रयोग गरेबापत ८ लाख असी हजार सम्म आम्दानी हुन सक्ने संभावना हुन्छ ।

तालिका १२ : विज्ञापन वापतको सभावित आम्दानी

क्र.सं.	विवरण	संख्या*बर्ग फिट	प्रस्तावित करको दर (रु.)	संभावित असुली
१	डिपिएस वोर्ड १० वर्ग फिट सम्म	६००	३००	१८०,०००
२	डिपिएस वोर्ड १० वर्ग फिट भन्दा माथि प्रति वर्ग फिट	३००	५०	१५,०००
३	फ्रसार प्रसार पर्चा पम्प्लेट प्रति पाना	५०००	१	५,०००
४	व्यापारिक होर्डिङ वोर्ड प्रति वर्ग फिट	२०००	५०	१००,०००
५	व्यापारिक तथा व्यवसायिक प्रयोजनको फ्लेक्स प्रति वर्ग फिट	५०००	२०	१००,०००
६	कपडा तुल तथा फ्रेम नगरिएक व्यान प्रति थान प्रति पटक	४००	२००	८०,०००
७	व्यापारिक तथा व्यवासायिक प्रयोजनका लागी घर तथा पर्खालमा लेखिएको प्रचार प्रसारको प्रति व फुट	५०००	५	२५,०००
८	व्यापारिक वस्तु सेवा उत्पादनको स्टल राखि प्रसार प्रसार गर्ने कार्य प्रति दिन	१५०	१०००	१५०,०००
९	डिजिटल होर्डिङ वोर्ड प्रति थान वार्षिक	४०	५०००	२००,०००
१०	डिपिएस वोर्डहरुलाइ १० वर्ग फिट भन्दा साना एक भन्दा वढी वोर्ड राख्ने भएमा	५००	५०	२५,०००

जम्मा			८८०,०००

सुधारका पक्षहरूः

- ☐ पालिका क्षेत्रमा रहेका विद्यमान विज्ञापन सामग्रीसम्बन्धी लगत संकलन गर्ने
- ☐ विज्ञापन कर व्यबस्थापन कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने
- ☐ कार्यविधि तर्जुमा गर्दा विज्ञापन सामग्रीको आकारका, विज्ञापनका विषयवस्तुलाई पनि वर्गीकृत गर्ने
- ☐ विज्ञापन करको अनुगमनलाई प्रभावकारी बनाई सबै विज्ञापन करको दायरामा आउने विषय सुनिश्चित गर्ने
- ☐ सार्वजनिक जग्गा बाहेक निजी घर र जग्गामा राखिएका विज्ञापन सामग्रीमा समेत कर लगाउने गरी कानूनी व्यबस्था गर्ने ।

च. जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

हालको अवस्थाः यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले हालसम्म कुनै कर संकलन गरेको छैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा पालिका क्षेत्रमा कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस, मरेका जन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छालाजस्ता वस्तुको व्यवसायिक कारोबार गरेबापत कर लगाइने र असुलउपर गरिने उल्लेख गरेको छ । गाउँपालिका आर्थिक ऐनको अनुसूची ५ मा मुलत जडिबुटी वा वन पैदावरमा आधारित व्यवसायमा कर लगाइने उल्लेख छ । त्यसैगरी जीवजन्तु कर (प्रचलित कानुन बमोजिम निषेधित जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएको जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छाला, वा यस्तै प्रकृतिको वस्तुको व्यवसायिक उपयोग कर) समेतको व्यवस्था गरिएको छ साथै कवाडी मालको कारोबारमा पनि दररेट निर्धारण गरिएका छ तर त्यसको कार्यान्वयन भने राम्रो भएको पाइदैन ।

सम्भावनाः यस पालिकाका लोक मार्ग तथा सहायक राजमार्गको बजार ब्यापक रुपमा फैलिएको हुनाले कवाडी मालवस्तुको संकलन र निर्यात हुने सक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी जडिबुटी तथा वन पैदावारको संकलन तथा बिक्रीसम्बन्धमा कुनै तथ्यांक नभए पनि आसपासको ग्रामीण क्षेत्रमा यसको उत्पादन र विक्रीको सम्भाब्यता देखिन्छ । त्यसैगरी जीवजन्तुको हाड, छाला, प्वाख आदिको अभिलेख विना कारोबार भइरहेको सुनिछ । यस गाउँपालिकामा उल्लेखित शीर्षक अन्तर्गत कवाडी तर्फ ५ लाखसम्म र जडिबुटी र जिवजन्तु तर्फ १ लाख गरी करिब ६ लाख हाराहारीमा आम्दानी हुनसक्ने अनुमान गरिएकोे छ । त्यसै गरी बाँस तथा अन्य वन पैदावारबाट पनि २ लाख भन्दा बढी आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- ☐ यससँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने
- ☐ कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरी वार्षिक ठेक्का मार्फत कर संकलन गर्ने
- ☐ जडीबुटीको र जिवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाउने
- ☐ सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी छिमेकी पालिकाहरुको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने
- ☐ कर संकलन शुरुवात गर्ने ।

छ. सवारी साधन कर

हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले सिमित सवारी साधन (ईरिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्सा) हरूको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक वार्षिक सवारी कर संकलन गर्न सक्ने अधिकार भएकाले सो को मात्र सम्भावनाको अध्ययन गरिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा राजस्व संकलन गर्न सकिने त्यस किसिमका सवारी साधनहरू न्यून संख्यामा रहेको र यसको लगत तथा नियमन नभएकाले राजश्व संकलन भई रहेको देखिदैन । गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको अनुसूची ६ मा दररेट निर्धारण गरिए पनि यस शीर्षकमा हालसम्म खासै आम्दानी गरेको देखिदैन । आगामी आ.व.बाट पालिका क्षेत्र भित्र संचलन हुने अटो रिक्सा, ईरिक्सा ठेला तथा घुम्ती पसलहरुलाई करको दायरामा ल्याई कर राजश्व संकलन गर्न सकिन्छ । त्यसै गरी पार्किङ शुल्कलाई आयमा राखिएता पनि त्यस वापत कुनै रकम प्राप्त भएको छैन । पालिकाले बार्षिक सवारी कर तथा पूर्वाधार सेवा शुल्क तोके पनि कार्यान्वयन भएको पाइदैन तसर्थ त्यसलाइ कार्यान्वयन गरेका त्यस किसिमका सवारी साधनबाट आम्दानीको सम्भाव्यता आँकलन गर्न सकिन्छ ।

सुधारका पक्षहरूः

गाउँपालिकाले साना सवारी कर संकलनमा सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरू गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- ☐ रिक्सा, विद्युतीय रिक्सा सम्बन्धी तथ्यांक संकलन गरी गाउँपालिकामा दर्ता गराउने
- ☐ सवारी साधनको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, रुट परमिट लगायतका कार्यका लागि आवश्यक कार्यविधि कानुन निर्माण, जनशक्ति व्यबस्थापन र अन्य सम्बद्ध निकायहरुसँग समन्वयको व्यबस्था मिलाउने
- ☐ करको दर र सम्बन्धित विषयमा सरोकारवालाहरुसँग छलफल गरी छिमेकी पालिकाहरुको दरसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी करको दर निर्धारण गर्ने
- ☐ इञ्जिनको क्षमता, निर्माण वर्ष आदिको आधारमा मापदण्ड तयार गरी सोको आधारमा करको दर निर्धारण गर्ने ।
- ☐ ठाउँ ठाउँमा पार्किङ स्थल निर्माण गरी सो बापतको शुल्क कार्यान्वयन गर्ने ।

३.३.२ गैह्र कर राजस्व

गाउँपालिकाले पालिकावासी तथा सेवाग्राहीहरूलाई विभिन्न सेवा प्रदान गरेबापत तोकिएको दरमा सेवा शुल्क संकलन गर्ने सक्ने प्रावधान अनुरुप गाउँ सभाले विभिन्न सेवाहरूको शुल्कको दर निर्धारण गरी सेवा शुल्कहरू संकलन गरिरहेको छ । यसै सन्दर्भमा अगामी आ.व.हरुमा गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने राजस्व अनुमान गरिएको छ ।

क. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर

हालको अवस्थाः हालको कानूनी व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले एफएम रेडियो संचालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका ब्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा ब्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग जस्ता व्यवसायिक संघ संस्थाहरूको दर्ता, नवीकरण गरि सो को दस्तुर संकलन गर्नसक्ने छ । स्थानीय तहहरूको गठन संगै गाउँपालिकालाई यो अधिकार प्राप्त भएको हो । उल्लेखित संघसंस्थाहरू एकपटक गाउँपालिकामा दर्ता भईसकेपछि अन्यत्र पुनः दर्ता हुनु पर्दैन । व्यवसाय तथा संघसंस्थाहरू दर्ता भई सकेपछि वार्षिक रुपमा नवीकरण गर्नुका साथै वार्षिक कर पनि तिर्नुपर्ने हुन्छ । गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन अनुसूची ४ मा निर्धारण गरेको दर्ता शुल्कको आधारमा घ वर्गको निर्माण व्यवसायी दर्ता तथा नवीकरण शुल्क क्रमश रु १०,००० र रु ५,००० तोकेको छ यदि समयमा नविकरण नगरेमा विलम्ब शुल्क समेत निर्धारण गरिएको छ ।

सम्भावनाः आउने आ.व.मा करिब २९९ वटा संघसंस्थाहरू दर्ता/नवीकरण हुने र सो बापत गाउँपालिकालाई करिब २९ लाख ४३ हजारको हाराहारीमा राजस्व प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ भने त्यसपछिका आ.व.हरूमा न्यून संख्यामा संघसंस्थाहरू दर्ता हुदै जाने तथा अघिल्ला आ.व.हरूमा दर्ता भएकाहरू नवीकरण हुदै जानेछन् । उल्लेखित सम्भावित रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापतको आय सम्बन्धित व्यवसायिक संघ संस्था दर्ता गर्दाको आर्थिक वर्षमा दर्ता दस्तुर रकम मात्र संकलन हुने र त्यसपछिका आ.व.मा नवीकरण गर्दा नवीकरण दस्तुर प्राप्त हुने गर्दछ ।

तालिका १३ : नयाँ व्यवसाय दर्ता वापत कर सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	न्यापार व्यवसायको विवरण	संख्या	करको दर		संभावित आय
१	१ लाखसम्म पूँजी भएको व्यवसाय	६०	११००		६६०००
२	१ लाख देखि ३ लाख सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	७०	३१००		२१७०००
३	३ लाख १ देखि ५ लाख सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	८०	६१००		४८८०००
४	५ लाख १ देखि २० लाख सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	५०	१२१००		६०५०००
५	२० लाख १ देखि १ करोड सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	१५	२०१००		३०१५००
६	१ करोड १ देखि ५ करोड सम्म पूँजी भएको व्यवसाय	५	३०१००		१५०५००
७	५ करोड १ देखि माथिको पूँजी भएको व्यवसाय	२	५०१००		१००२००
८	घ वर्ग निर्माण व्यवसायी	४	१००००		४००००
९	गाउ पालिका भित्रका क्रसर व्यवसायी	५	१०००००		५०००००
१०	गाउ पालिका भित्रका बालुवा उद्योग	५	५००००		२५००००
११	गाउ पालिका भित्रका उद्योगहरु	३	७५०००		२२५०००
	जम्मा	२९९			२९४३२००
	पहिलो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ५०				१४७१६००
	दोश्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ६५				१९१३०८०
	तेस्रो वर्ष करको दायरामा आउन सक्ने प्रतिशत ८५				२५०१७२०

ख. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्थाः गाउँपालिका आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट, बजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत बहाल विटौरी शुल्क संकलन गर्न सक्ने कानूनी प्रावधान रहेको छ । सार्वजनिक जग्गा, बाटोको छेउछाउका सार्वजनिक स्थलमा रहेका टहरा, पसलहरु बाट प्रभावकारी रुपमा बिटौरी कर संकलन गर्न सकेको खण्डमा राजस्व असुलीको संभावना देखिन्छ । गाउँपालिकाले बहाल बिटौरी बापत कुनै पनि रकम संकलन गरेको छैन । सो सम्बन्धमा पालिकाको आर्थिक विधयेकको अनुसूचि ९ बमोजिम बहाल विटौरी शुल्कको निर्धारण गरेको छ । तर सोको कार्यान्वयन नहुदा उठन पर्ने रकम नउठेको देखिन्छ ।

संभावनाः बहाल बिटौरी शुल्कका लागि यस गाउँपालिकाको लोकमार्ग तथा सहायक राजमार्ग आसपास रहेका सडक अधिकार क्षेत्रमा निर्माण गरिएका होटेल, रेष्टुरेन्टहरुसँग वहाल विटौरी असुल गर्न सकिन्छ । यसप्रकार सडक क्षेत्रमा निर्माण भएका टहरा, पसलहरु एवं हाटबजारमा रहेका पसलहरु तथा बोका खसी तथा गाइ भैसी बापत पालिकाले निर्धारण गरेको शुल्क उठाउदा पनि उल्लेख्य आय प्राप्त हुने देखिन्छ ।

प्रभावकारी रुपमा नीतिगत व्यवस्थाका साथ यो कर लागु गर्न सकेमा गाउँपालिकाललाई त्यस किसिमका जग्गा, संरचनाबाट करिब २ लाखसम्म वार्षिक आम्दानी हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुधारका पक्षहरूः

- ☐ सार्वजनिक, पर्ती र ऐलानी जग्गा तथा त्यस्ता जग्गामा बनेका घर, टहरा तथा अन्य संरचनासम्बन्धी विस्तृत तथ्यांक संकलनलाई अन्तिम रुप दिई बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने
- ☐ जमिनको उपयोग अनुसार शुल्कको दर निर्धारण गर्ने
- ☐ हाट बजारमा हुने पसल तथा व्यापारसम्बन्धी आवश्यक तथ्यांक तथा विवरण संकलन गर्ने ।
- ☐ संकलित विवरणका आधारमा पसलहरूको वर्गीकरण गरी हाट बजार विटौरी शुल्कको दर निर्धारण गर्ने र सोही आधारमा ठेक्का अंक कायम गर्ने ।
- ☐ गाउँपालिकाले हाल उठाइ आएको अव्यबस्थित बसोबास व्यबस्थापन शुल्क आर्थिक ऐनमा परिमार्जन गरी बहाल विटौरी शुल्कको दायरामा ल्याउने ।

ग. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडा कार्यालयबाट संकलन गर्दैआएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची १२ मा विभिन्न ६६ किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुरको दर निर्धारण गरेको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर वापत आ.व. ०७६।७७ मा ७ लाख २० हजार ५०८ रुपैया ंसंकलन भएको छ । आ.व. ०७७।७८ मा १३ लाख ४३५ रुपैया ंसंकलन भएको छ । त्यसैगरी आ.व. २०७८।७९ मा ९ लाख २ हजार ८७२ रुपैया ंसंकलन भएको छ ।

सम्भावनाः यस अन्तर्गत गाउपालिकाले प्रदान गर्ने संघसंस्था सिफारिस, इजाजत सिफारिस, नाता प्रमाणित, ठेगाना प्रमाणित, घरजग्गा नामसारी, घरजग्गाको चारकिल्ला सिफारिस, वैदेशिक कामकाजको लागि सिफारिस लगायतका विभिन्न सिफारिसहरू गरेवापत लिईने दस्तुर पर्दछ, जुन गाउँपालिकाको प्रमुख आन्तरिक आय मध्येको एक हो । गाउँपालिकाले आर्थिक विधेयकको अनुसूचि १२ बमोजिमको सिफारिश दस्तुरको दररेट निर्धारण गर्नुका साथै विभिन्न शीर्षकहरूमा रकम समेत संकलन गरिरहेको छ । जस बापत गाउपालिकालाई करिब २८ लाख ८० हजारको हाराहारीमा राजस्व संकलन हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १४ : सिफारिस दस्तुर

दस्तुर	औसत दैनिक	औसत बार्षिक निवेदन (बार्षिक २४० दिन)	औसत दर	सम्भाव्य राजस्व
बिभिन्न सिफारिस दस्तुर	२४	५७६०	५००	२,८८०,०००
जम्मा	२४			२,८८०,०००

सुधारका पक्षहरूः

- ☐ सिफारिश वा प्रमाणित गर्नुपूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने
- ☐ दस्तुर नबुझाएसम्म सम्वन्धित अधिकारीले सिफारिश वा प्रमाणित नगर्ने
- ☐ वडावाट संकलित दस्तुरहरू शीर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने
- ☐ सबै वडा कार्यालयहरुमा कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आधारित बिलिङ प्रणालीलाई अनिवार्य बनाउने ।

घ. नक्शा पास दस्तुर

हालको अवस्थाः गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा नक्सापास दस्तुरको दर तोकिएको छ तर नक्सापासको प्रचलन व्यापक रुपले अघि वढेको देखिंदैन । छलफलको क्रममा नक्सापास प्रक्रिया शुरु गरिएको र निर्माण भइसकेका घरहरुको समेत नियमन गर्ने तयारी भएको उल्ल्ेख गरिएको छ । आर्थिक ऐनको अनुसूची १२ मा घर नक्सा पास दस्तुर कच्ची घर र पक्की घर गरी वर्गीकरण गरिएको छ । जसअनुसार कच्ची घरका लागि नक्सापास दस्तुर प्रति वर्ग फिट रु. १ देखि र पक्की घरका लागि प्रति वर्ग फिट रु. ५ तोकिएको छ । यस शीर्षकबाट २०७६।७७ मा रु. ६६ हजार १६ रुपैया संकलन भएको छ भने आ.व. ०७७।७८ मा १ लाख ४६ हजार ५७३ रुपैया ंसंकलन भएको छ । त्यसैगरी आ.व. ०७८।७९ मा २ लाख १५ हजार ९०० रुपैया ंसंकलन भएको देखिन्छ ।

पालिका क्षेत्रमा नक्सापास अनुमति नलिइकन बनेका घरहरुको संख्या उल्लेख्य रहेका तर कडाइका साथ अभिलेखीकरण दस्तुर संकलन हुन नसकेको देखिन्छ ।

सम्भावनाः नक्सापास गाउँपालिकाको नियमित र एक उल्लेख्य आम्दानीको स्रोत हो । आगामी आ.व.मा हुन सक्ने नयाँ घरहरूको नक्सा पास र पुराना घरहरूको दर्ता (अभिलेखिकरण) को अनुमानित संख्या र प्राप्त तथ्यांक तथा विगतको आय प्रवृत्तिका आधारमा नक्सापास तथा पुरानो घर अभिलेखीकरण दस्तुर बापत प्राप्त हुने आय निम्नअनुसार कुल रु. ५३ लाख ६० हजार आँकलन गरिएको छ ।

तालिका १५ : नक्सा पास दस्तुरको सम्भावनाको गणना

क्र.सं.	विवरण	संख्या	औसत दर (प्रति नक्सा प्रति वर्ग फिट)	प्रति घर क्षेत्रफल (प्रति वर्ग फिट	सम्भाव्य आय (रु.)
१	घर नक्सा पास (औसत १२०० वर्ग फिट)	४००	७	१२००	३,३६०,०००
२	पुरानो घर अभिलेखिकरण प्रमाण पत्र (एकमुष्ट)	२४००	१	५००	१,२००,०००
३	जग्गा विकाश (प्लटिंग) गर्नेहरुले प्लट नक्सा स्वीकृत	२०	४००००	१	८००,०००
जम्मा		२८२०			५,३६०,०००

सुधारका पक्षहरुः

- ☐ सचेतनामूलक तथा प्रचारात्मक अभियानहरु सञ्चालन गरी नक्सापास हुन बाँकी सबै घरलाई नक्सापासको दायरामा ल्याउने
- ☐ आवासीय, व्यवसायिक तथा औद्योगिक प्रयोजनका घरहरुलाई नक्सापास दस्तुरको दरमा विविधता कायम गरी सकेसम्म सानो संरचना निर्माण गर्ने सिमान्त करदातालाई सहुलियत प्रदान गर्ने
- ☐ नक्सा पास र घर बहाल कर तथा व्यवसाय करलाई सूचना प्रविधिको उपयोग गरी एक आपसमा आवद्घ गर्ने तथा कर प्रशासन र नक्सापास प्रक्रियालाई सरलीकरण गर्ने ।

ङ. सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

हालको अवस्थाः यस शीर्षकमा गाउँपालिकाले आफ्नो स्वामित्वमा रहेका भौतिक सम्पत्तिहरु सभा हल, विभिन्न वडामा सार्वजनिक जग्गामा रहेका घर तथा संरचाना तथा पोखरीहरु (जेसिवी तथा व्याकहो लोडर भाडा समेत आदि बहालमा दिएर गाउँपालिकाले आय प्राप्त गरिरहेको अवस्था छ ।

सम्भावनाः गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका सम्पत्तिहरूका बहाल परिचालन सम्बन्धमा प्रायाप्त तथ्यांकहरू नभएता पनि आगामी आ.व.मा देहाय अनुसार आय प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका १६ : सरकारी सम्पतिको बहालबाट प्राप्त आय

क्र.सं.	बहालका क्षेत्र	एकाइ	सम्भाव्य वार्षिक असुली
१	व्यवसायिक सटर तथा संरचना भाडा, विभिन्न वडामा सार्वजनिक जग्गामा रहेका घर तथा संरचना तथा पोखरीहरु, हाट बजारका पसल, जेसिवी तथा ग्रेढर भाडा समेत	एकमुष्ठ	१,५००,०००
जम्मा			१,५००,०००

सुधारका पक्षहरूः

- ☐ गाउँपालिकाको स्वामित्वमा भएका र बहालमा लगाउन सकिने सम्पत्तिहरूको विवरण एकीन गरी सबै सम्पत्तिको बहाल रकमको दर आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने
- ☐ गाउँपालिकाको सम्पत्ति बहालमा लगाउने सम्बन्धमा कार्यविधि तर्जुमा गरी कार्यान्वयमा ल्याउने
- ☐ कार्यविधिमा उल्लिखित शर्तहरू पालाना भए नभएको आवधिक रुपमा अनुगमन गर्ने ।

च. मनोरञ्जन कर

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र संचालित पार्क, भ्यूटावर, संग्रहालय, वाल उद्यान, झरना तथा अन्य मनोरंजन स्थलहरुका लगत तयार गरी आवश्यक नीतिगत निर्णय गरी आय आर्जन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ । यस किसिमको करको सम्भाव्यता हाललाई गणना गरिएको छैन । यस गाउँपालिकाम प्पालिकाले आफ्नो आर्थिक विधेयकमा अनुसूचि ८ मा मनोरञ्जन सम्बन्धी करको दर निर्धारण गरे पनि त्यो प्रस्ट पार्ने तथा कार्यान्यन गर्ने तर्फ लाग्नुपर्ने हुन्छ ।

छ. पर्यटन शुल्क

चित्र नं. ५ : मकवानपुरगढी गाउँपालिका पर्यटकिय स्थल नक्सा

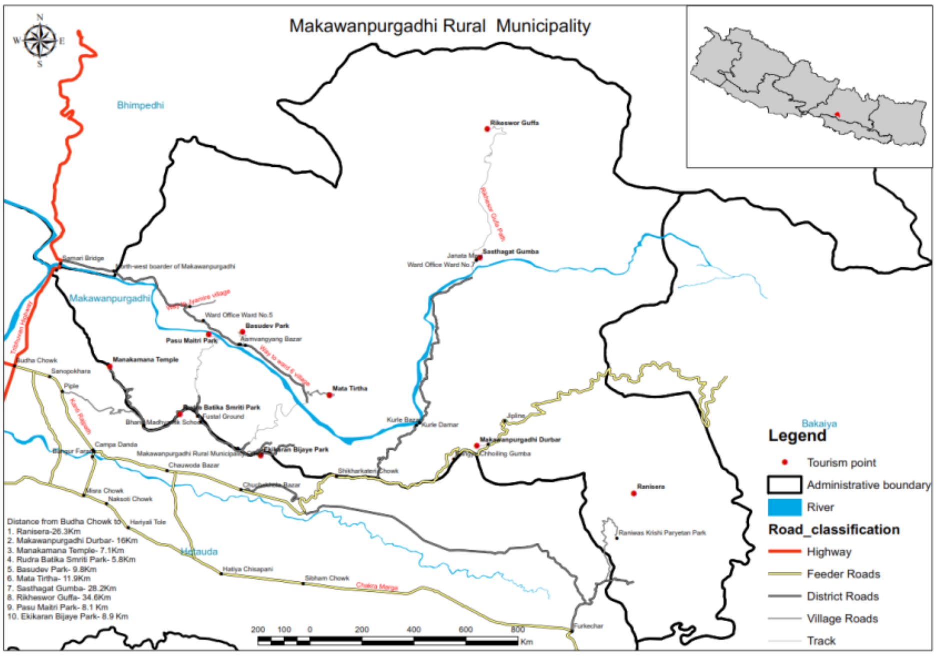

मकवानपुरगढी गाउँ पालिका पर्यटन का दृष्टीले प्रशस्त संभावना बोकेको पालिका हो । यस पालिकामा मकवानपुरगढी लगायतका ऐतिहासिक स्थानमा पर्यटकहरु आउने गर्दछन । पालिकाले सो को लागि मकवानपुरगढी गाउँपालिका अन्तरगतका पर्यटकिय

स्थलहरुसम्म पुग्नको लागि नक्सा समेत तयार गरिएको भएता पनि कार्यान्वयन पक्ष कमजोर देखिन्छ । पर्यटकिय स्थालको प्रवर्द्धन तर्फ आवश्यक पहल आय बढाउन सक्ने देखिन्छ ।

ज. अन्य विविध आय

गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका फारमहरू बिक्रीबाट प्राप्त आयलाई बिक्री अन्तर्गत राखेको छ भने अन्य विविध आयमा दण्ड जरिवाना, पेश्की फिर्ता, तथा अन्य विविध आयहरू रहेका छन् । यस शीर्षक अन्तर्गत गाउँपालिकाले करिब १५ लाखसम्म संकलन गर्ने सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

परिच्छेद ४: आय संकलनको संस्थागत क्षमता तथा संकलन अवस्था

यस परिच्छेद अन्तर्गत मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको समग्र राजस्व प्रशासनसंग सम्बन्धित आय संकलनको वर्तमान संस्थागत क्षमता र संकलनको अवस्थाका बारेमा विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१ राजश्व परिचालन नीतिहरू

यस गाउँपालिकाले राजश्व परिचालन तथा ब्यवस्थापनका लागि छुट्टै नीति तथा कार्यक्रम तयार गरेको छ । राजश्व परिचालनका लागि यस पालिकाले निम्न बमोजिमका कार्यहरू अगाडि बढाएको देखिन्छ ।

१. गाउँपालिकाको लेखा प्रणालीलाई चुस्त, दुरुस्त, मितव्ययी तथा पारदर्शी बनाउनका लागि एकीकृत सफ्टवेयरबाट लेखा प्रणाली सञ्चालन गरिनेछ ।
२. तोकिए बमोजिमको कर नियमित र सहज एवं प्रभावकारी रुपमा बुझाउने करदातालाई प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइने छ ।
३. आफ्नो क्षेत्र भित्र रहेका सार्वजानिक जग्गाको एकिन लागत तयार गर्ने कार्य अगाडि बढाइनेछ ।
४. गाउँपालिकाको आर्थिक क्षमता बढाउनका लागि आफ्नो क्षेत्रमा लागु गर्न सकिने खालका करका दायराहरूको पहिचान गरी करका दर भन्दा दायरा बढाउने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
५. नेपालको संविधान र स्थानीय तह सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ बमोजिम गाउँपालिकामा दर्ता हुने भनी तोकिएका उद्योग व्यवसायलाई गाउँपालिकामा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाई त्यसको अभिलेखीकरण गर्ने कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा अगाडि बढाइनेछ ।
६. आन्तरिक आयमा बढोत्तरी गर्न कर संकलन टोली गठन गरि क्रियाशिल गराईनेछ । गाँउपालिकाको राजस्व वृद्धि गर्न उद्योग, कलकारखाना खोल्न सहजीकरण गर्ने, प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
७. गाँउपालिकामा स्थापित बैंक शाखा मार्फत आर्थिक कारोबारलाई प्रभावकारी एवं पारदर्शी बनाईनेछ ।

४.२ आय संकलनको संस्थागत क्षमता (राजश्व शाखा तथा राजश्व प्रशासन)

गाउँपालिकाको संगठन स्वरुप हेर्दा राजस्व असुलीका लागि राजस्व उपशाखा स्थापना गरी पालिकाले आफ्ना दैनिक प्रशासनिक कामहरु अघि बढाई रहेको देखिन्छ । अन्य शाखाहरुमा जस्तै राजस्व शाखाको कार्य संचालनका निमित्त छुट्टै प्रर्याप्त स्थानको अभाव रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाले राजश्व असुली कार्यमा कम्प्युटरीकृत प्रणाली (कम्प्युटर, प्रिन्टर, विलिङ सफ्टवेयर सहितको) प्रयोगले सेवामा सहजता प्रदान गर्दछ । निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर, मालपोत भूमिकर लगायतका शीर्षकमा असुल हुने राजश्व वडा कार्यालयबाटै संकलन गर्ने ब्यवस्था रहेको छ । दर्ता अनुमति नवीकरण दस्तुर, नक्सापास लगायतका सेवा भने गाउँ कार्यपालिका कार्यालयबाटै हुने गरेको छ ।

४.३ राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

गाउँपालिकाको धेरैजसो आम्दानीका शीर्षकहरुमा वडा कार्यालयहरूबाट राजस्व संकलन गर्ने गरिएको छ । राजस्व शाखाको कामकाज सहजिकरण र सेवा प्रवाहका लागि कर्मचारीहरु कार्यरत रहेकाछन् । राजस्व असुलीका लागि प्रयाप्त मात्रामा भौतिक संरचना, एकीकृत कम्प्यूटर प्रणाली र प्रयाप्त कर्मचारीहरु उपलब्ध नभएको देखिन्छ ।

४.४ राजश्व परामर्श समिति

गाउँकार्यपालिकामा उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राजश्व परामर्श समित गठन गरिएको छ । समितिका सदस्यहरुमा कार्यपालिका सदस्य, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखाको प्रमुख, स्थानीय उद्योग वाणिज्य संघ, घरेलु महासंघका प्रतिनिधीहरु समाबेश गरिएको छ र आवयकता अनुसार बैठकहरु बसी निर्णय गर्ने गरिएको छ ।

तालिका १७ : राजस्व परामर्श समितिको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद, समिति (जिम्मेवारी)
१	श्री मान कुमारी पाखिन	गाउँपालिका उपाध्यक्ष, संयोजक
२	श्री रामकुमार पुडासैनी	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, पदेन सदस्य
३	श्री दिपेश दाहाल	कार्यपालिका सदस्य, सदस्य
४	श्री सावित्री विश्वकर्मा	कार्यपालिका सदस्य, सदस्य
५	श्री प्रकास न्यौपाने	सदस्य सचिव

४.५ राजस्व प्रशासनमा सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु

गाउँपालिकाले राजश्व प्रशासनसंग सम्बन्धित देहाय बमोजिमको सवालहरुमा प्रयाप्त सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१. गाउँपालिकाको संगठन संरचनामा राजश्व शाखा गठन भइसकेको छ । अनलाईन मार्फत राजश्वसम्बन्धी संकलन र अभिलेख राख्ने कार्य भई रहेको छ । प्रर्याप्त स्थान सहितको कोठाको व्यवस्थापन गरी आवश्यक दक्ष कर्मचारी र भौतिक सुविधा सहित कार्यकक्षको व्यवस्था गरी सुदृढ गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
२. गाउँपालिका क्षेत्रभित्र रहेका धार्मिक तथा ऐतिहासिक पूर्वाधारहरुको अभिलेखांकन, संरक्षण, प्रर्वदन र विकास गरी पर्यटकीय गन्तब्यको रुपमा विकसित गर्दै कर एवम् राजश्वको श्रोतमा रुपान्तरण गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ । गाउँपालिका अन्तर्गतका ऐलानी पर्ती जग्गाहरूको पहिचान गरी गाउँपालिकाको अधिनमा रहने प्रवन्ध मिलाइ ती जग्गाहरूलाई विभिन्न ढङ्गले उपयोग गरी आयआर्जन गर्ने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने ।
३. गाउँपालिकाको क्षेत्र भित्र रहेका धार्मीक तथा ऐतिहासिक स्थल, पार्क तथा पिकनिक स्थलहरुलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास गर्नका लागि पर्यटन बोर्डसंग समन्वय गरी पर्यटकीय गुरुयोजना तयार पार्ने र यस कार्यलाई करको दायरामा ल्याउने ।
४. बजार व्यवसायीहरूसंग सहकार्य गरी व्यवसाय दर्ता गर्ने प्रकृया थालनी गर्ने र अन्य सरोकारवालसंग छलफल एवं सहकार्य गरी व्यवसाय करसम्बन्धी आवश्यक कार्यविधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

५. सबै वडाहरूमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले संचालन गरी कर चुहावटलाई न्यूनीकरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
६. करको सम्भावना भएका शीर्षकमा करको दर निर्धारण नभएको र भविष्यमा असुल हुन सक्ने क्षेत्रमा दर निर्धारण भएको देखिएकोले करको दायरा तथा दरमा समय सापेक्ष हेरफेर गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
७. राजश्व तथा कर दस्तुर असुल गर्नका लागि वडाहरूमा घुम्ती सेवा चौमासिक/वार्षिक रुपमा संचालन गर्नुपर्ने ।
८. कर प्रशासन करदातामैत्री भए नभएको अध्ययन गरी रहने र सो सम्बन्धमा आएका गुनासाहरुको तुरुन्तै समाधान गर्ने खालको संयन्त्र वा संरचना तयार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।
९. कर तथा शुल्कलाई पारदर्शि बनाई विकास निर्माणमा खर्च भएको प्रत्याभूत गर्न सकिने खालका कृयाकलापहरु गर्नु पर्ने देखिन्छ ।
१०. राजश्व शाखाको प्रशासनिक क्षमता वृद्धि गरि प्रभावकारी ढंगले क्रियाशिल गराउन श्रोत अनुमान समिति र राजश्व परामर्श समितीको भुमिका अझ बढी र प्रभावकारी बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

४.६ राजश्व प्रशासन तथा नीतिसम्बन्धी सवालहरू

उपरोक्त ब्यवस्थालाई मध्यनजर गर्दा गाउँपालिकाको हालको राजश्व परिचालनका सम्बन्धमा निम्न सवालहरू विद्‌यमान रहेको देखिन्छ ।

१. राजश्व प्रशासनसम्बन्धी सबै आवश्यक ऐन, नियम तथा कार्यविधिहरू तयार नहुनु
२. राजश्व प्रशासनका लागि सिप एवं क्षमताले प्रयुक्त कर्मचारी तथा प्रविधीको कमी हुनु
३. राजश्वसम्बन्धी अभिलेख समेटिएको वस्तुगत विवरण नहुनु
४. नयाँ स्रोतहरूको पहिचान र विद्‌यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तारमा विशेष पहल नगर्नु
५. कर तथा शुल्कलाई पारदर्शि बनाई विकास निर्माणमा खर्च भएको प्रत्याभूत गर्न नसकिएको ।
६. राजस्व असुलीमा राजनैतिक प्रतिवद्धता नदेखिनु ।
७. जनता वा करदाताहरुलाई सो सम्बन्धी जनचेतना तथा जानकारी प्रदान गर्ने खालका कार्यक्रम एवं अभियान सञ्चालन नगरिनु ।

४.७ प्रभावकारी राजश्व परिचालनका प्रमुख पक्षहरू

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले पालिकालाई उपलब्ध गराएको वित्तीय अधिकार अनुकुल राजश्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि करको दरमा हेरफेर गरी तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नु पर्ने देखिन्छ । गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनका लागि तत्काल सम्बोधन गर्नुपर्ने संस्थागत सवालहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

४.७.१ कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्था

नेपालको संविधान तथा संघीय कानुनले प्रदान गरेका राजश्व अधिकारसम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्थित कार्यान्वयन र राजश्व परिचालनका लागि करको दायरा तथा दरमा परिमार्जन गरी विनियोजन ऐन, आर्थिक ऐन,

नियमावली तथा विभिन्न कार्यविधिहरू समयमै अद्यावधिक गरी गाउँसभाबाट पारित गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.७.२ उपयुक्त संगठन निर्माण

उपयूक्त मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरीकृत राजश्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजश्व परिचालनका लागि सुदृढ तथा छुट्टै राजश्व शाखाको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वडा कार्यालयलाई केही शीर्षकहरूमा राजश्व असुलीको जिम्मेवारी दिइएकोले वडाका कर्मचारीहरूलाई आवश्यक तालिम दिई दक्ष बनाउनु पर्ने देखिन्छ ।

४.७.३ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख तथा स्रोतहरूको प्राथमिकीकरण

गाउँपालिकाले तयार पारेको करको दायरा र दर रेटले सबै क्षेत्रलाई समेट्न नसकेकोले गाउँपालिकाले संकलन गर्न सक्ने विभिन्न कर तथा गैह्र करका दायरा तथा दरहरूको विवरण अद्यावधिक गर्नुपर्ने देखिन्छ । आगामी दिनहरूमा नयाँ स्रोतहरूको पहिचान तथा विद्यमान स्रोतहरूको दायरा विस्तार गर्दै राजश्व परिचालन चुस्त दुरुस्त पार्नु पर्दछ ।

४.७.४ विभिन्न आयमूलक कार्यक्रम

आफ्नो आन्तरिक आय वृद्धिका लागि विभिन्न संघ संस्थाहरूसंग समन्वय गरी विभिन्न किसिमका युवा अभिमुखीकरण, सीपमुलक तथा आयमुलक कार्यक्रमहरू संचालन गरी पालिकामा ठुलो संख्यामा रहेका महिला तथा युवा जनसंख्यालाई उद्यमी वा अन्तर उद्यमीको रुपमा रुपान्तरण गरी पालिकावासीहरुको े कर तिर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने हुन्छ । यसकालागि विद्यमान सम्पत्तिको परिचालन गरी व्यवसायीक सेवामुलक तथा आयमूलक कार्यक्रमहरू पनि सञ्चालन गर्न नीजि क्षेत्रसंग समन्वय गर्न आवश्यक देखिन्छ । घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिसंग समन्वय गरी लघु साना एवम मझौला उद्यमीहरूको सृजना गर्नुपर्ने देखिन्छ । पालिका क्षेत्रमा संचालित व्यापार, पर्यटन, कृषि र व्यवावसाय लगायतका थप आयमुलक कार्यक्रमहरु सं ंचालनमा गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

४.७.५ पारदर्शिता र जवाफदेहिता

प्रभावकारी राजश्व प्रशासनका लागि गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने वस्तु तथा सेवा गुणस्तरीय, पारदर्शी र नागरिक प्रति जवाफदेही हुन आवश्यक छ । जुन शीर्षकबाट आय आर्जन भएको हो सोही शीर्षकमा नै बढी खर्च गर्दा पालिकावासीहरूमा राम्रो सन्देश जान सक्दछ । सकंलित राजश्व तथा खर्चको सार्वजनिक गर्नु पारदर्शिता अभिवृद्धिका लागि राम्रो प्रयास हुन सक्दछ । बैक मार्फत राजश्व संकलन गर्ने परीपाटी बसालेमा थप पारदर्शिता हुने हुन्छ ।

४.७.६ परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलन

परिवर्तित ब्यवस्था अनुसार राजश्व संकलनको लागि कानूनी ब्यवस्था गर्नु, त्यस बमोजिमको दररेट निर्धारण गर्नु, संकलनको लागि संस्थागत संयन्त्रको स्थापना गर्नु, बाँडफाँड हुने राजश्व शीर्षकहरूमा समन्वयात्मक तरिकाले राजश्व संकलन गर्नु, तत्काल गर्नुपर्ने महत्वपूर्ण कार्यको रुपमा रहेको छ ।

परिच्छेद पाँच: राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको मकपानपुरगढी गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजश्वसम्बन्धी अधिकार, करको दायरा, दररेट संम्बन्धी सरोकारवालाहरूसंगको छलफलमा राजश्व सुधारका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी निश्चित समयावधिमा गरिने जिम्मेवारी सहितको सुधारका क्रियाकलापहरू देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका १८ : राजस्व सुधार योजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
क. कर तथा गैह्र कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	▪ सम्पत्ति कर कार्यन्वयव सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने ▪ सम्पत्ति कर कार्यान्वयनका लागि कार्य विधि तयार गरि गाउँ सभा वा कार्यपालिकाबाट पारित गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व परामर्श समिति गाउँ सभा, वडा कार्यालय
	▪ राजस्व शाखा अन्तर्गत रहने गरि सम्पत्ति कर इकाईको स्थापना तथा भौतिक सुविधा को व्यवस्था गर्ने	२०७९ साउनको पहिलो हप्तासम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	▪ असुल उपर गर्नको लागि सफ्टवेयर र विलिंग प्रणाली शुरु गर्ने		राजस्व शाखा, वडा कार्यालय
	▪ मालपोत (बक्यौता समेत) असुल गर्ने	२०७९ श्रावण १ देखि निरन्तर	
	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका वडाहरूमा माइकिङ, सभा,गोष्ठीहरू संचालन गरि जनचेतना जगाउने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा कार्यालय
	▪ सम्पत्ति कर लागु भएपछि सो कर प्राप्त भए नभएकोसम्बन्धमा अधिकार प्राप्त अधिकारी तथा अनुगमन टोली बनाई वडा वडामा अनुगमन गर्ने	निरन्तर	गाउँकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति
	▪ सम्पत्ति कर लागू भएका नपा, गापाहरूको अवलोकन भ्रमण गर्ने	२०७९ फाल्गुण मसान्त सम्म	गाउँकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
			शाखा
ब्यवसाय कर	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका ब्यवसायीहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	राजस्व शाखा वडा कार्यालयहरू
	▪ ब्यवसायीहरूलाई करसम्वन्धी सवै वडाहरुमा १ दिने सचेतना अभिमुखीकरण आयोजना गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिृकत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
	▪ दर्ता नभएका ब्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत सूचना जारी गर्ने		
	▪ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने ।	निरन्तर,	गाउँसभा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
सवारी कर	▪ गाउँपालिका क्षेत्रमा रहेका साना सवारी (ठेला लगायत) को लगत संकलन गर्ने ▪ दर्ता नवीकरणको प्रकृया अगाडि बढाई कर संकलन गर्ने ▪ अन्य सवारी करको विषयमा प्रदेश कानुन र प्रदेश सरकारसँग समन्वय अनुसार गर्ने ।	२०७९ श्रावण १ देखि	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
घर वहाल कर	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका वहालमा दिने घरधनीहरूको विवरण वडा कार्यालय मार्फत अध्यावधिक गर्ने ▪ घर वहालकर तिर्नका लागि घरधनीलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	आ.व.०७८/७९ भित्र निरन्तर	प्रशासन शाखा, वडा कार्यालय
जडीबुटी, कवाडी, जिवजन्तु कर	▪ जडीबुटी निकासी वा पैठारी गर्ने, कवाडी कारोवार गर्ने, जिवजन्तु निकासी वा पैठारी गर्नेहरू संग राजस्व परामर्श समितिमा छलफल गरि उचित दर निर्धारण गरि कर संकलन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिृकत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
वहाल विटौरी शुल्क	▪ वहाल विटौरी लगाउन सकिने क्षेत्रहरूको निर्धारण गर्ने	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिृकत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
	▪ सार्वजनिक जग्गा, ऐलानी जग्गामा रहेका घरहरूकोसम्बन्धमा घरवालाहरू संग छलफल गरी करको शुल्क तोक्ने ▪ सार्वजनिक जग्गाहरू वार्षिक ठेक्का लगाई शुल्क असुली गर्ने ।		समिति, वडा कार्यालय
व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	▪ रजिष्ट्रेसन गर्नुपर्ने संघसंस्थाहरूको विवरण संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने ▪ वडास्तरीय कर शिविरहरू संचालन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
अचल सम्पत्ति मूल्यांकन शुल्क	▪ सम्पत्ति कर र अचल सम्पत्ति मूल्यांकन अभिलेखलाई एकत्रित गर्ने ▪ मूल्यांकन शुल्क दर आवश्यक मात्रामा पुनरावलोकन गर्ने ▪ वैदेशिक र वैंकिङ प्रयोजनको रुपमा वर्गिकरण गर्ने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, गाउँ कार्यपालिका, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
पर्यटन सेवा शुल्क	▪ ऐतिहासिक, पर्यटकिय तथा अन्य धार्मिक स्थलहरू र ति क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार, विकास तथा सेवाहरूको व्यवस्थापन गरी पर्यटन शुल्क लगाउने ।	निरन्तर	राजस्व शाखा प्रशासन शाखा गाउँकार्यपालिका
पुर्वाधार उपयोग शुल्क	▪ गाउँपालिकाले निर्माण गरेका संरचना वा हस्तान्तरण भई आएको बाटो, धर्मशाला, सभागृहहरू लगायतमा शुल्क निर्धारण गरि उपयोग शुल्क लगाउने ।	२०७९ असार मसान्त सम्म	गाउँकार्यपालिका, राजस्व परामर्श समिति, राजश्व शाखा
नक्सा पास दस्तुर	▪ घर, टहरा ,कम्पाउण्ड नक्सापास दस्तुर कडाईका साथ अनिवार्य गर्नुपर्ने	निरन्तर	वडा कार्यालय, नक्सापास शाखा, गाउँकार्यपालिका
	▪ नियमित अनुगमन र दण्ड जरिवाना लगाउने	हरेक तीन/तीन महिनामा	नक्सापास शाखा, राजस्व शाखा
	▪ अभिलेखिकरण प्रकृयालाई आगामी आ.व.सम्म कायम राख्ने	२०७९/०८० सम्म	नक्सा शाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
अन्य	▪ विभिन्न सेवा शुल्कहरूका दर निर्धारण, परिमार्जन गरि सेवा शुल्क लिने ।	२०७९ असार देखि निरन्तर	गाउँसभा, राजस्व परामर्श समिति, राजश्व शाखा, वडा कार्यालयहरु
ख. नयाँ क्षेत्र पहिचान तथा परिचालन			
सार्वजनिक सम्पत्तिको अभिलेखिकरण तथा परिचालन	▪ गाउँपालिका क्षेत्र भित्रका सार्वजनिक जग्गाहरू, सार्वजनिक स्थलहरू, रुखबिरुवा अभिलेखिकरण गर्ने, संरक्षण तथा सम्बद्र्धन गर्ने, सोको परिचालन संभाव्यता अध्ययन गर्ने ।	२०७९ असोज मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत गाउँकार्यपालिका, गाउँ सभा सम्बन्धित वडा कार्यालयहरू
सम्भाव्य सुविधाको निर्माण, संचालन तथा व्यवस्थापन	▪ गाउँपालिकाको दीर्घकालिन आय स्रोत हुने गरी सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने ▪ कृषी तथा तरकारी बजार केन्द्र (हाट बजार) व्यवस्थित गर्ने ▪ सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा ब्यवस्थित गर्ने ▪ संघसंस्था तथा निजि क्षेत्रका स्कुलहरू आदिसंग छलफल गरी तिनिहरूलाई करको दायरामा ल्याउनें ▪ मेलापर्वहरूमा मनोरञ्जन गराउने ब्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउने ▪ धर्मशाला, सभाहल निर्माण गरि आय आर्जन गर्ने ▪ गाउँपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्रमा वाइफाइ जोनको विकास गरि आय आर्जन वृद्धि गर्ने ▪ पार्किङ्ग स्थलहरुको निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।	आ.व. ०७९/०८० देखि ०८१/०८२ मसान्तसम्म	गाउँकार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
महत्वपुर्ण धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहको विकास, संरक्षण तथा प्रवद्धर्धन	▪ गाउँपालिका भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विकास, संरक्षण तथा प्रवद्धर्धनकका लागि गुरुयोजना बनाउने अध्ययन गर्ने ।	**२०७९ चैत्र मसान्तसम्म**	गाउँपालिका कार्यपालिका, सम्बन्धित वडाकार्यालय निजी क्षेत्र
ग. राजस्व प्रशासन			
नीतिगत व्यवस्था	▪ राजस्व सुधार कार्ययोजना लगायत राजस्व ऐन तथा अन्य आवश्यक कार्यविधि तयार गरि गाउँसभाबाट पास गर्ने ▪ राजस्व परामर्श समितिले पारित गरेका कर नीति लागु गर्ने ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - गाउँसभा
सांगाठनिक व्यवस्था	▪ गाउँपालिकाको संगठनात्मक ब्यवस्था अन्र्तगत राजस्व शाखामा आवश्यक कर्मचारीहरू व्यवस्था गर्ने ▪ राजस्व प्रशाासनका लागि आवश्यक भौतिक सुविधाहरू (कार्य स्थल, फर्निचर, ल्यापटप, प्रिन्टर, कम्प्युटर सप्फट्वेयर आदि) ।	२०७९ आषाढ मसान्त भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिृकत, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
राजस्व संकलन तथा अभिलेख	▪ राजस्व अभिलेख सम्वन्धी सफ्टवेयर अध्यावधिक गर्ने, करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा इन्ट्री गर्ने ▪ राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने व्यवस्था मिलाउने ।	२०७९ असोज १५ भित्र	प्रमुख प्रशासकिय अधिृकत, गाउँ कार्यपालिक, राजश्व शाखा, राजस्व परामर्श समिति, वडा कार्यालय
सूचना तथा पारदर्शिता	▪ सञ्चार माध्यमहरू (स्थानिय एफ एम रेडियो, टेलिभिजन) बाट कर तिर्ने प्रोत्साहित गर्ने सम्वन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने । गाउँपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक बडापत्र राख्ने ।	२०७९ आषाढ देखि निरन्तर	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिवहरू
अनुगमन	▪ अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याउने	प्रत्येक तीन महिनामा	गाउँ कार्यपालिका
पारदर्शिता	▪ मासिक रुपमा आय ब्यायको सार्वजनिककरण गर्ने ▪ करदाताहरू सम्मिलित सार्वजनिक अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्सहान	▪ करदातालाई सम्मान (बढि कर तिर्ने र नियमित तिर्नेलाई)	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	जिम्वेवारी
कार्यक्रम	▪ कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्गन गरी प्रोत्साहन गर्ने ।	गर्ने दिनमा)	गाउँ कार्यपालिका
समिक्षा र मूल्यांकन	▪ वार्षिक रुपमा समिक्षा तथा पुनरावलोकन गर्ने ।	चौमासिक रुपमा (आर्थिक वर्ष समाप्त भएको पहिलो चौमासिक)	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत गाउँ कार्यपालिका

परिच्छेद छः आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात् आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको आय वजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्ने छ । पालिकाको बजेट प्रक्षेपण गर्दा विगत तीन वर्षमा प्राप्त बजेटलाई आधार मानिएको छ । जुन निम्न तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका १९ : विगत तीन आर्थिक बर्षको वास्तविक आय

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक (०७९।२ सम्मको)
१००००	**राजश्व तथा अनुदान**	**५४५,१३२,५२३**	**५७४,१४८,३३६**	**९२४,१०२,१९५**	**५८४,८४०,८७५**
११०००	**कर**	**७२,१९३,२८४**	**७५,९३१,६५१**	**११०,२४८,५६९**	**५८,३५७,२२१**
११३००	**सम्पत्ती कर**	**८,४४६,८१२**	**८,०२२,७९७**	**२३,१६७,५६९**	**२,७३८,०३०**
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**	**६,८०६,५४८**	**७,७१६,२९९**	**२१,१००,०००**	**२,४९४,३५९**
११३११	सम्पत्तिमा बहाल तथा पट्टा बापतको आयमा लाग्ने कर	-	२८२,९६८	१,७००,०००	३९३,८४९
११३१२	व्यक्तिगत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१२	संस्थागत सम्पत्तिमा लाग्ने वार्षिक कर				
११३१३	सम्पत्ति कर	२३३,७९२			
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	६०७,३९३	१,५४१,८०१	४,०००,०००	५६८,०४४
११३१५	घर जग्गा रजिस्टेसन दस्तुर	५,९६५,३६३	५,८९१,५३०	१५,४००,०००	१,५३२,४६६
११३२०	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**	**१,६४०,२६४**	**३०६,४९८**	**२,०६७,५६९**	**२४३,६७१**
११३२१	घर बहाल कर	१,६४०,२६४	३०६,४९८	२,०६७,५६९	२४३,६७१
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	-	-		
११३५०	**वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर		-		-
११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**	**५६,३४४,४५७**	**६७,०८७,२७९**	**८०,८८१,०००**	**५५,०७७,९६४**

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक (०७९।२ सम्मको)
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**	**४३,५५७,६९७**	**५१,६००,४६६**	**३८,८४०,५००**	**४०,८९६,६५४**
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	४३,५५७,६९७	५१,६००,४६६	३८,८४०,५००	४०,८९६,६५४
११४२०	**अन्तःशुल्क**	**११,६४५,९६०**	**१४,९३६,८१३**	**३८,८४०,५००**	**१२,२११,३०९**
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	११,६४५,९६०	१४,९३६,८१३	३८,८४०,५००	१२,२११,३०९
११४४०	**विशेष सेवामा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर		-		-
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था		-		-
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन		-		-
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**	**१,१४०,८००**	**५५०,०००**	**२,७००,०००**	**१,९७०,००१**
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)	-	-		-
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	१,१४०,८००	५५०,०००	२,७००,०००	१,९७०,००१
११४५६	सवारी साधन कर				
११४७०	**मनोरंजन कर**		**-**	**५००,०००**	**-**
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री				
११४७२	विज्ञापन कर				
११४७३	अन्य मनोरंजन कर	-	-	५००,०००	-
११६००	**अन्य कर**	**७,४०२,०१५**	**८२१,५७६**	**६,२००,०००**	**५४१,२२७**
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**	**२७२,३५०**	**८२१,५७६**	**३,७००,०००**	**५४१,२२७**
११६११	व्यवसाय कर	२७२,३५०	८२१,५७६	३,७००,०००	५४१,२२७
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर				
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**	**-**	**-**	**-**	**-**
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर		-		-
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**	**-**	**-**	**-**	**-**
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर				-

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक (०७९।२ सम्मको)
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर				
११६९०	**अन्य कर**	**७,१२९,६६५**	**-**	**२,५००,०००**	**-**
११६९१	अन्य कर	७,१२९,६६५		२,५००,०००	-
१३०००	**अनुदान**	**३४६,२२४,७५१**	**४००,७५७,०८०**	**४६१,१५६,०००**	**४४५,३८३,०००**
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान				-
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुंजीगत अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुंजीगत अनुदान				
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान				
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान				
१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूंजीगत अनुदान**	**-**	**-**	**-**	**-**
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान				
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान				
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	३४६,२२४,७५१	४००,७५७,०८०	४६१,१५६,०००	४४५,३८३,०००
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**	**३४६,२२४,७५१**	**४००,७५७,०८०**	**४६१,१५६,०००**	**४४५,३८३,०००**
	संघिय सरकार	**३०४,२१०,७५१**	**३३९,४३९,०८०**	**४०१,३६६,०००**	**४००,५६६,०००**
१३३११	समानीकरण अनुदान	९८,४००,०००	९८,९००,०००	१०५,३००,०००	१०५,३००,०००
१३३१२	शसर्त अनुदान चालु	१६६,२६८,०००	२१७,९३९,०८०	२१४,५१६,०००	२१३,७१६,०००
१३३१३	विषेश अनुदान चालु	२८,२४२,०००	२२,६००,०००	६२,३००,०००	६२,३००,०००
१३३१४	समपुरक अनुदान चालु	११,१००,०००		९,३००,०००	९,३००,०००
१३३१५	अन्य अनुदान चालु	२००,७५१			
१३३१३	शसर्त अनुदान पुँजीगत				

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक (०७९।२ सम्मको)
				९,९५०,०००	९,९५०,०००
	प्रदेश सरकार	**४२,०१४,०००**	**६१,३१८,०००**	**५९,७९०,०००**	**४४,८१७,०००**
	समानीकरण अनुदान	१०,११८,०००	१०,१५८,०००	८,६००,०००	६,४२५,२५०
	शसर्त अनुदान चालु	१२,१८७,०००	१६,१६०,०००	३,९९०,०००	२,९९१,७५०
	विषेश अनुदान	७,५००,०००	५,०००,०००	४,७००,०००	३,५२५,०००
	समपुरक अनुदान	१०,९७९,०००	३०,०००,०००	३०,०००,०००	२१,२५०,०००
१३३१३	शसर्त अनुदान पुँजीगत			१२,५००,०००	१०,६२५,०००
	अन्य अनुदान (अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान १३४११)	१,२३०,०००			
१३३२०	**अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान**	-		-	-
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान				
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान				
१४०००	**अन्य राजश्व**	**६७,६२९,८३७**	**६२,०२१,८०८**	**२३५,७९७,६२६**	**८०,५७१,०१३**
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**	**६६,०३८,१६३**	**४६,२४८,९९६**	**१९६,७०६,०४१**	**७१,९२३,३४१**
१४११०	**व्याज**	-	-	-	-
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त व्याज				
१४१२०	**लाभांश**	-	-	-	-
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२२	व्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश				
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**	**१९,५२०,३६४**	**१९,०२७,३५५**	**११२,८६४,०००**	**४६,६८३,१९४**
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	-			-
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी				

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक (०७९।२ सम्मको)
१४१५३	वन रोयल्टी				
१४१५४	खानी रोयल्टी				
१४१५७	दहरहत्तरक	१९,५२०,३६४	१९,०२७,३५५	१०५,३६४,०००	३७,८६५,७००
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी			७,५००,०००	८,८१७,४९४
१४१७०	**राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	**४६,५१७,७९९**	**२७,२२१,६४१**	**८३,८४२,०४१**	**२५,२४०,१४७**
१४१७१	वन रोयल्टी	१७४,८८४	८,७८०,४९३	१२,५००,०००	९४२,२८७
१४१७२	खानी रोयल्टी	३४,८७९,९१६	२,७२०,२८८	४४,१०१,०४१	१४,१४७,११८
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी	१,५८४,८७२	२,१३२,८७५	३,८००,०००	-
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी				
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी				
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी		९०६,०००	२,५६१,०००	-
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी				
१४१७८	सवारी साधन कर	९,८७८,१२७	१२,६८१,९८५	२०,८८०,०००	१०,१५०,७४२
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व				
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१,२६८,१२४**	**२,०४९,९१४**	**११,४००,०००**	**३,१९०,०७२**
१४२१०	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**४५३,३००**	**५४७,१०६**	**१,२००,०००**	**२७०,५००**
१४२११	कृषि उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम			-	
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम			-	
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम(ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा)	४४१,३००	३६६,०००		-
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क				
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क				
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क				
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	१२,०००	१८१,१०६	१,२००,०००	२७०,५००
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**२८,३००**	**४३,८००**	**२५,०००**	**८००**
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	-			
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	-			

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक (०७९।२ सम्मको)
१४२२४	परीक्षा शुल्क	२८,३००	४३,८००	२५,०००	८००
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी				
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	-	-		
१४२४०	**दस्तुर**	**७८६,५२४**	**१,४५९,००८**	**१०,१७५,०००**	**२,९१८,७७२**
१४२४१	आन्तरिक श्रोत				
१४२४२	पार्किङ्ग शुल्क	-	-	५००,०००	-
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	६६,०१६	१४६,५७३	३,०००,०००	२१५,९००
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	६७२,६३४	१,२३८,३८०	४,०००,०००	७५८,३७२
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	३७,६२४	४९,६५५	७५०,०००	१३४,०५०
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१०,२५०	१२,४००	१२५,०००	१०,४५०
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर				
१४२४९	अन्य दस्तुर	-	१२,०००	१,८००,०००	१,८००,०००
१४२५३	व्यबसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर				
१४२५४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर				
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**-**	**३,२६८,८७५**	**६,३८२,५८५**	**३,४५७,६००**
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**-**	**३,२६८,८७५**	**६,३८२,५८५**	**३,४५७,६००**
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत				-
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत		३,२६८,८७५	६,३८२,५८५	३,४५७,६००
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४११	चालु हस्तान्तरण				
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण				-
१४४७१	बाडफांट वापत प्राप्त हुने मनोरंजनकर				
१४५००	**विविध राजश्व**	**-**	**-**	**-**	**-**
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु		-		-
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती		-		-

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	
		वास्तविक	वास्तविक	अनुमान	वास्तविक (०७९।२ सम्मको)
१४५२०	**अन्य राजश्व**	३२३,५५०	१०,४५४,०२३	२१,३०९,०००	२,०००,०००
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	-	-	१६,३०९,०००	२,०००,०००
१४५२२	साना सवारी कर				
१४५२३	लागत सहभागिता				
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)	३२३,५५०	१०,४५४,०२३	५,०००,०००	-
१४५३०	**पूँजीगत राजश्व**	-	-	-	-
१४५३०	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय		-		-
१५०००	**बेरुजु**	११,२२०	९०७,४४१	५,६००,०००	५२९,६४१
१५१००	**बेरुजु**	११,२२०	९०७,४४१	५,६००,०००	५२९,६४१
१५११०	बेरुजु				
१५१११	बेरुजु	११,२२०	९०७,४४१	५,६००,०००	५२९,६४१
३३०००	**दायित्व**	-	-	-	-
३३१००	**आन्तरिक दायित्व**	-	-	-	-
३३१९०	**खुद आन्तरिक ऋण**	-	-	-	-
३३१९१	ऋणपत्र मार्फत् प्राप्त ऋण		-		-
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण		-		-
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण		-		-
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**	-	-	-	-
३३२४०	**खुद वैदेशिक ऋण**	-	-	-	-
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति				
	जनसहभागिता				
३२१२१	गत वर्षको नगद मौज्दात				-
	बैक मौज्दात	५९,०७३,४३१	३४,५३०,३५६	१११,३००,०००	-
	जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व	५४५,१३२,५२३	५७४,१४८,३३६	९२४,१०२,१९५	५८४,८४०,८७५

६.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

माथि उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भई गाउँपालिकाले संकलन गर्ने आगामी तीन आर्थिक वर्षहरू (आ.व. २०७९।०८० देखि २०८१।०८२सम्म) को आयको सम्भाव्यता लाई प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान गर्दा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा योजना गरिएका कृयाकलापहरूको आधारमा तयार गरिएको हो । प्रक्षेपणका लागि विगत आर्थिक वर्षको आयको प्रबृत्ति, राजस्व बृद्धि दर र राजस्व सुधार कार्य योजनाको कार्यान्वयले दायरा बढ्न गई सो बाट हुने योगदानको अनुमानलाई आधार लिईएको छ । गाउँपालिकाले यस प्रक्षेपणलाई भविष्यमा वार्षिक बजेट अनुमानको लागि मार्ग दर्शनको रूपमा लिई आन्तरिक आय बृद्धि गर्दछ भन्ने अनुमान गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्य योजनाको आधारमा रहेर गरिएको आन्तरिक आयको प्रक्षेपणका मुलभूत मान्यताहरू यस प्रकार रहेका छन ।

सामान्य मान्यताहरूः

- गाउँपालिकामा नयाँ क्षेत्र गाभिएसंगै आय संकलनको आधार (करको दायरा) स्वतः विस्तार भएको
- राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए पश्चात्त गाउँपालिकाको राजश्व प्रशासनमा सुधार आउने
- राजश्व प्रशासनमा सुधार आउनुले राजश्व संकलन प्रभावकारी हुने ।

उल्लेखित प्रक्षेपणका आधारमा रही आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि प्रक्षेपित आय निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०ः आगामी तीन आर्थिक बर्षको लागि आय प्रक्षेपण

राजश्व संकेत	राजश्व शिर्षक	प्रक्षेपित आय (आ.व.)		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१००००	**राजश्व तथा अनुदान**	७०८,५९७,२५०	७८२,३७६,४३७	८६२,०१६,५००
११०००	**कर**	९८,०८४,८२४	१११,७३४,१५६	१२५,०९८,४६७
११३००	**सम्पत्ती कर**	१३,८४८,८५५	१६,५४२,१२१	१९,९६२,६४६
११३१०	**अचल सम्पत्तीमा लाग्ने कर**	१३,८४८,८५५	१६,५४२,१२१	१९,९६२,६४६
११३११	ब्यक्तिगत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१२	संस्थागत सम्पत्तीमा लाग्ने वार्षिक कर			
११३१३	सम्पत्ति कर	५,५४८,०००	७,२१२,४००	९,४३१,६००
११३१४	भूमी कर (मालपोत)	५,८०६,९५५	६,३८७,६५१	७,०२६,४१६
११३२०	**खुद सम्पत्तिमा लाग्ने चालु कर**			
११३२१	घर बहाल कर	९९३,९००	१,२९२,०७०	१,६८९,६३०
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
११३५०	**वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर**			
११३५१	वित्तीय र पूँजीगत कारोबारमा लाग्ने कर			
११४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**	७६,४७५,४६७	८४,१२३,०१४	९२,५३५,३१५
११४१०	**मुल्य अभिवृद्धि कर**			
१४४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	५८,८९१,१८२	६४,७८०,३००	७१,२५८,३३०

११४२०	**अन्तःशुल्क**			
१४४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	१७,५८४,२८५	१९,३४२,७१४	२१,२७६,९८५
११४४०	**विशेष सेवामा लाग्ने कर**			
११४४२	स्वास्थ्य सेवा कर			
११४४३	शिक्षा सेवा शुल्क : शैक्षिक संस्था			
११४४४	शिक्षा सेवा शुल्क : वैदेशिक अध्ययन			
११४५०	**पुर्वाधार सेवाको उपयोग तथा सवारी साधनमा लाग्ने कर**	**२,६००,४०१**	**२,८६०,४४१**	**३,१४६,४८६**
११४५१	सवारी साधनमा कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)			
११४५२	पुर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	२,६००,४०१	२,८६०,४४१	३,१४६,४८६
११४७०	**मनोरंजन कर**	**९८०,०००**	**१,०७८,०००**	**१,१८५,८००**
११४७१	सिनेमा डकुमेन्ट्री			
११४७२	विज्ञापन कर	८८०,०००	९६८,०००	१,०६४,८००
११४७३	अन्य मनोरंजन कर	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
११६००	**अन्य कर**	**४,१८०,१००**	**७,१३०,५८०**	**८,२६८,२२०**
११६१०	**व्यवसायले भुक्तानी गर्ने**	७०८,५००	८१७,५००	९२६,५००
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१,४७१,६००	१,९१३,०८०	२,५०१,७२०
११६१४	रेडियो, एफ.एम. संचालन दस्तुर			
११६२०	**व्यवसाय बाहेक अन्यले भुक्तानी गर्ने**			
११६२१	चालक अनुमती पत्र, सवारी दर्ता किताब सम्बन्धी दस्तुर			
११६३०	**कृषि तथा पशुजन्य कारोवारमा लाग्ने कर**			
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोवारमा लाग्ने कर			
११६३२	ओखेटोपहारमा लाग्ने कर			
११६९०	**अन्य कर**	**२,०००,०००**	**२,२००,०००**	**२,४२०,०००**
११६९१	अन्य कर (कवाडी कर)	२,०००,०००	२,२००,०००	२,४२०,०००
१३०००	**अनुदान**	**५१०,२०९,१००**	**५६१,२३०,०१०**	**६१७,३५३,०११**
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**			
१३११०	**द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान**			
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान			
१३१२०	**द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान**			
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजीगत अनुदान			
१३२००	**बहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**			
१३२१०	**बहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**			
१३२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान			
१३२१२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान			

१३२२०	**बहुपक्षीय वैदेशिक पूँजीगत अनुदान**			
१३२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३२२२	गैह्र सरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पूँजीगत अनुदान			
१३३००	**अन्तरसरकारी वित्तीय हस्तान्तरण**	**५१०,२०९,१००**	**५६१,२३०,०१०**	**६१७,३५३,०११**
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**	**४९३,५२१,६००**	**५४२,८७३,७६०**	**५९७,१६१,१३६**
१३३११	समानिकरण अनुदान	१२५,२९०,०००	१३७,८१९,०००	१५१,६००,९००
१३३१२	शसर्त अनुदान	२४०,३५६,६००	२६४,३९२,२६०	२९०,८३१,४८६
१३३१३	विषेश अनुदान	७३,७००,०००	८१,०७०,०००	८९,१७७,०००
१३३१४	समपुरक अनुदान	४३,२३०,०००	४७,५५३,०००	५२,३०८,३००
१३३१५	अन्य अनुदान	१०,९४५,०००	१२,०३९,५००	१३,२४३,४५०
१३३२०	**अन्तरसरकारी पूँजीगत अनुदान**	**१६,६८७,५००**	**१८,३५६,२५०**	**२०,१९१,८७५**
१३३२१	शसर्त पूँजीगत अनुदान	११,६८७,५००	१२,८५६,२५०	१४,१४१,८७५
१३३२२	विशेष पूँजीगत अनुदान	५,०००,०००	५,५००,०००	६,०५०,०००
१४०००	**अन्य राजश्व**	**९९,७७३,६८६**	**१०८,९३५,५९४**	**११९,१३६,०१३**
१४१००	**सम्पत्तिबाट प्राप्त आय**			
१४११०	**ब्याज**			
१४१११	वित्तीय निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११२	ब्यापारिक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४११९	अन्य निकायबाट प्राप्त ब्याज			
१४१२०	**लाभांश**			
१४१२१	वित्तीय निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२२	ब्यापारिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२३	औद्योगिक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२४	सेवामुलक निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१२९	अन्य निकायबाट प्राप्त लाभांश			
१४१५०	**भाडा तथा रोयल्टी**	**४३,१५२,२७०**	**४७,४६७,४९७**	**५२,२१४,२४७**
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४१५२	क्यासिनोबाट प्राप्त रोयल्टी		-	-
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त बाँडफाँड नहुने रोयल्टी	४१,६५२,२७०	४५,८१७,४९७	५०,३९९,२४७
१४१७०	**राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	**३५,६६३,१५६**	**३९,२२९,४७१**	**४३,१५२,४१९**
१४१७१	वन रोयल्टी			१,५०५,०२१

		१,२४३,८१९	१,३६८,२०१	
१४१७२	खानी रोयल्टी	१८,६७४,१९५	२०,५४१,६१५	२२,५९५,७७६
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी	२,३४६,१६२	२,५८०,७७८	२,८३८,८५६
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी			
१४१७५	पदयात्रा रोयल्टी			
१४१७६	पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी			
१४१७७	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन रोयल्टी		-	-
१४१७८	सवारी साधन कर (पार्किङ शुल्क)	१३,३९८,९७९	१४,७३८,८७७	१६,२१२,७६५
१४१७९	अन्य बाँडफाँड हुने राजश्व		-	-
१४२००	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१,८५७,०६०**	**२,०४२,७६६**	**२,२४७,०४३**
१४२१०	**बस्तु तथा सेवा बिक्रिबाट प्राप्त रकम**	**१,८५७,०६०**	**२,०४२,७६६**	**२,२४७,०४३**
१४२११	कृषी उत्पादनको बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१२	सरकारी सम्पत्ती बिक्रिबाट प्राप्त रकम			
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४२१६	निजी धारा बापतको शुल्क			
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग बापतको शुल्क			
१४२१८	विद्युत्त सेवा शुल्क			
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क	३५७,०६०	३९२,७६६	४३२,०४३
१४२२०	**प्रशासनिक सेवा शुल्क**	**१७५,०००**	**१९२,५००**	**२११,७५०**
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१५०,०००	१६५,०००	१८१,५००
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२४	परीक्षा शुल्क	२५,०००	२७,५००	३०,२५०
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी			
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क		-	-
१४२४०	**दस्तुर**	**११,३३६,८६०**	**१२,४७०,५४६**	**१३,७१७,६०१**
१४२४१	पार्किङ शुल्क	१००,०००	११०,०००	१२१,०००
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	५,३६०,०००	५,८९६,०००	६,४८५,६००
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	३,१६८,०००	३,४८४,८००	३,८३३,२८०
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	३१६,८००	३४८,४८०	३८३,३२८
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	९२,०६०	१०१,२६६	१११,३९३
१४२४६	मुल्यांकन दस्तुर	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००

१४२४९	अन्य दस्तुर	१,८००,०००	१,९८०,०००	२,१७८,०००
१४३००	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**३,२६१,८४०**	**२,७७२,५६४**	**२,३५६,६७९**
१४३१०	**दण्ड, जरिवाना र जफत**	**३,२६१,८४०**	**२,७७२,५६४**	**२,३५६,६७९**
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	१५०,०००	१२७,५००	१०८,३७५
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	३,१११,८४०	२,६४५,०६४	२,२४८,३०४
१४४००	**अनुदान बाहेकको हस्तान्तरण**			
१४४१०	**चालु हस्तान्तरण**			
१४४११	चालु हस्तान्तरण		-	-
१४४२०	**पूँजीगत हस्तान्तरण**			
१४४२१	पूँजीगत हस्तान्तरण			
१४५००	**विविध राजश्व**			
१४५१०	चालु दावी तथा अन्य शुल्कहरु			
१४५११	बीमा दावी प्राप्ती			
१४५२०	**अन्य राजश्व**	**४,३२७,५००**	**४,७६०,२५०**	**५,२३६,२७५**
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	२,६४०,०००	२,९०४,०००	३,१९४,४००
१४५२२	साना सवारी कर	१८७,५००	२०६,२५०	२२६,८७५
१४५२३	लागत सहभागिता		-	-
१४५२९	अन्य राजश्व (विविध आय)	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००
१४५३०	**पूंजीगत राजश्व**			
१४५३१	सरकारी घर, जग्गा, गुडविल बिक्रीबाट प्राप्त आय			
१५०००	**बेरुजु**			
१५१००	**बेरुजु**			
१५११०	**बेरुजु**	५२९,६४१	४७६,६७६.८९	४२९,००९
१५१११	बेरुजु			
३३०००	**दायित्व**			
३३१००	**आन्तरिक दायित्व**			
३३१९०	**खुद आन्तरिक ऋण**			
३३१९१	ऋण पत्र मार्फत् प्राप्त ऋण			
३३१९२	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण			
३३१९३	अन्य संघ संस्थाबाट प्राप्त ऋण			
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**			
३३२४०	**खुद वैदेशिक ऋण**			
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति			
	जम्मा राजश्व, अनुदान तथा दायित्व	**७०८,५९७,२५०**	**७८२,३७६,४३७**	**८६२,०१६,५००**

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण

गाउँपालिकाहरुले स्थानीय सरकारको रुपमा राज्य पुर्नसंरचना गठन भएसगै अधिकार प्राप्त गरेको छ । यस अध्ययन प्रतिवेदनमा बदलिंदो परिवेश अनुसार राजश्व परिचालनका क्षेत्रमा गर्नुपर्ने कृयाकलापहरूको पहिचान र योजनाका साथमा अगामी आर्थिक तीन वर्षहरूमा संकलन हुन सक्ने राजश्वको प्रक्षेपण गरिएको छ । सारांशमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात गाउँपालिकाको आय संरचनालाई तलको तालिकामा दिईएको छ । राजश्व बाँडफांडको प्रक्षेपण गर्दा हाल वाँडफाँड भई आएका स्रोतहरूको मात्र प्रक्षेपण गरिएकाले भविष्यमा गाउँपालिकाले राजश्व आयमा उल्लेख गरिएभन्दा बढी आय प्राप्तहुने अवस्था रहेको छ ।

तालिका २१ : गाउँपालिकाको आय संरचना

क्र.सं.	शिर्षक	आ.व.		
		०७९/८०	०८०/८१	०८१/८२
१	आन्तरिक आय	३९,९६७	४६,९८९	५३,१८६
२	राजश्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय	१५७,८९१	१७३,६८०	१९१,०४८
३	अनुदान	५१०,२०९	५६१,२३०	६१७,३५३
जम्मा		७०८,०६८	७८१,९००	८६१,५८७

राजस्व सुधार कार्ययोजनाले औल्याएका करका क्षेत्रहरुमा आवश्यक सुधार तथा कार्यान्वयन गर्न सकिए गाउँपालिकालाई आगामी ३ वर्षमा प्राप्त हुने आन्तरिक आय वापतको रकम तलको ग्राफचित्रमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

चित्र नं. ६ : **मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आय प्रक्षेपण**

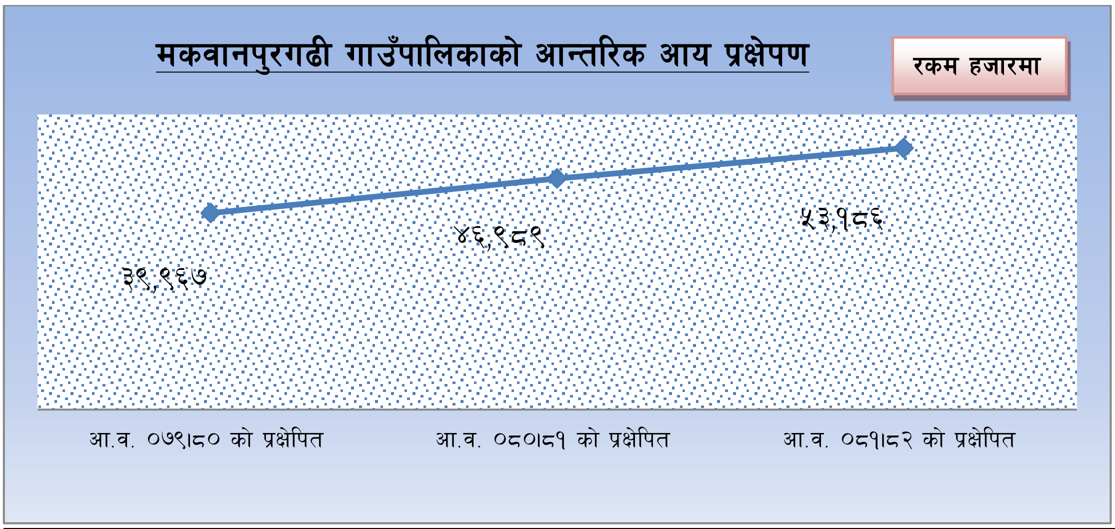

परिच्छेद सात: अपेक्षित नतिजा

गाउँपालिकालाई राजश्व संकलन अधिकार उल्लेख्य रुपमा प्रदान गरिएता पनि गाउँपालिकाले कार्यान्वयन गरेको करको दायरा अधिक देखिदैन । गाउँपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्रका सम्भाव्य सबै कर, शुल्क तथा दस्तुर संकलन गर्ने प्रयास कम गरेको देखिन्छ । सिमित साधन र श्रोतका कारण राजश्व प्रशासन प्रभावकारी हुन नसक्ने भएकोले तत्काल राजश्व बृद्धिमा योगदान पुऱ्याउन मद्दत गर्ने केहि महत्वपुर्ण र प्रभावकारी श्रोतहरूको संकलन तर्फ ध्यान दिनु उपयुक्त देखिन्छ । साथै राजश्व सुधार कार्य योजनामा उल्लेख भएका क्रियाकलापहरूलाई पनि प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ । गाउँपालिकाले राजश्वको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा तत्काल जोड दिनुपर्ने राजश्वका शीर्षकहरू निम्नानुसार छन ।

- सम्पत्तिकर
- व्यवसाय कर
- बहाल कर
- नक्सापास दस्तुर
- पर्यटन शुल्क

उपरोक्त करको प्रभावकारी संकलनकालागि प्राथमिकताका आधारमा गर्नु पर्ने क्रियाकलापहरू निम्नानुसार छन् ः

- आवश्यक जनशक्ति तथा छुट्टै भौतिक सुविधा सहितको राजश्व शाखा स्थापना गर्ने
- सम्पत्तिकर वैज्ञानिक ढङ्गले लागु गर्ने
- तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधिक गर्ने ।

त्यसैगरी, मकवानपुरगढी गाउँपालिकाले राजस्व बृद्धि एवं करको प्रभावकारी संकलनका लागि प्राथमिकताका आधारमा निम्नानुसारका क्रियाकलापहरू गर्न सिफारिस गरिन्छ ।

- करसचेतनासम्वन्धी कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयन गर्ने
- आवधिक रुपमा उद्योगी तथा व्यवसायीहरुसँग कर राजस्वसम्बन्धी विषयमा छलफल तथा अन्तरक्रिया गर्ने
- पूर्वाधार विकासका क्षेत्रमा लगानीलाई प्रवर्धन र प्रोत्साहन गर्न सार्वजनिक नीजि साँझेदारी नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा जोड दिने
- आवश्यक जनशक्ति तथा भौतिक सुविधा सहितको राजस्व शाखा गठन गर्ने
- राजश्व आम्दानीका सम्भावना रहेका श्रोतहरुको खोजि गर्ने, तथ्यांक संकलन र अद्यावधिक गर्ने
- बहाल विटौरी करका क्षेत्रहरुको पहिचान र ठेक्का निर्धारण गर्ने
- कर चुक्ता विना सेवा सुविधा नगराउने ब्यवस्थाको प्रभावकारी तवरले कार्यान्वयन गर्ने
- करदाताहरूलाई नियमित रुपमा पत्र, एसएमएस वा विद्युतिय सूचना पठाउन
- आन्तरिक राजश्व कार्यालयसंगको समन्वयमा व्यवसाय कर असुलीलाई प्रभावकारी बनाउने
- नक्सापास प्रकृयालाई सरलिकृत गर्दै यसबाट आय स्रोत वृद्धिमा ध्यान दिनु पर्ने र भौगोलिक सूचना प्रणाली र राजश्व शाखा बीच निकटतमसम्वन्ध स्थापना गर्ने । साथै नक्सा पास विवरण, बहालकर र ब्यवसाय करलाई समेत कम्प्युराइज्ड गर्ने
- लेखा प्रणालीलाई व्यवस्थित गरी पेश्की नियन्त्रण, प्रोदभावी लेखा प्रणाली कार्यान्वयन तथा ब्यवस्थापन र स्थीर सम्पत्तिहरूको संरक्षण र परिचालन गर्ने ।
- करलाई सिधै बैंक दाखिला गर्ने सक्ने गरी व्यवस्था गर्ने

- ☐ कर, शुल्क, महशुल र दस्तुरहरुको करको दर निर्धारण गर्दा छिमेकी पालिकाहरुको करको दरहरुका बारेमा अध्ययन गर्ने ।
- ☐ करका दरलाई समय सापेक्ष बनाउदै लैजाने ।
- ☐ उठाएको राजश्व सोही क्षेत्रमा खर्च गर्ने गरी व्यवस्थापन गर्ने र करदाताहरुलाइ आश्वस्त हुने गरी सञ्चार गर्ने ।
- ☐ राजस्व असुली तथा परिचालन कार्यलाई थप प्रभावकारी वनाउन वडा समिति र टोल संस्थाहरूलाई परिचालन तथा जिम्मेवार बनाउनु पर्ने ।
- ☐ अपाङ्ग, असहाय, अशक्त, दैवीप्रकोप पिडित, द्वन्द पिडित, जेष्ठ नागरिक र एकल महिलाका सिफारिसहरू निशुल्क गर्ने ।
- ☐ श्रोत व्यवस्थापनलाई यथार्थपरक र व्यवस्थित गर्न सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई बढवा दिनु पर्ने ।
- ☐ निश्चित अबधी तोकेर सार्वजनिक सुनुवाइ, अन्तरक्रिया, पालिका बुलेटीन जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरेका पनि करदातालाइ विश्वस्त पार्न सकिने हुन्छ ।
- ☐ मठ मन्दिरको नाउँ मा रहेको गुठी जग्गाको यकिन गरी त्यसबाट प्राप्त हुने आय स्रोतको उचित प्रबन्ध गर्ने र चुहावट हुनबाट रो की त्यस्ता क्षेत्रहरूको पर्यटन प्रवद्र्धनको व्यवस्था गर्नु पर्ने ।
- ☐ कर सप्ताह, कर दिवस जस्ता कार्यक्रम प्रत्येक वर्ष आयोजना गरी बर्ष भरीमा सबैभन्दा बढी कर रकम दाखिला गर्ने करदाता लाई पुरस्कृत गने ।
- ☐ ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो लगायतका प्राकृतिक तथा नदीजन्य श्रोतको उपयोग र पर्यटनलाई व्यवस्थित गरी करको क्षेत्रभित्र ल्याउने ।

परिच्छेद आठ : कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार संचालन ऐनको ब्यवस्था अनुसार राजस्व परामर्श समितिलाई राजस्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी आय अनुमान गर्ने र स्रोत अनुमान तथा वजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आगामी ३ आर्थिक बर्षको आय अनुमान गर्ने कार्यमा यो राजस्व सुधार कार्ययोजनाले सहयोग गर्दछ । यसै सन्दर्भमा प्रस्तुत कार्ययोजना हरेक आर्थिक बर्षको फाल्गुण महिनासम्ममा राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरी सम्बन्धित समितिलाई उपलब्ध गराएमा समितिबाट गरिने निर्णयहरूका लागि आवश्यक आधार हुनेछ । राजस्व सुधारका नीति, क्रियाकलापहरू तथा वजेट अनुमान पश्चात् राजस्व सुधार कार्ययोजना अनुसारका क्रियाकलापहरू संचालन भए नभएको तथा अनुमान अनुसार आय असुली भएको नभएको सम्वन्धमा नियमित रुपमा अनुगमन गर्ने, आगामी आर्थिक बर्षको आय प्रक्षेपणको लागि त्यस अवधिसम्मको क्रियाकलाप तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने तथा आर्थिक बर्ष सम्पन्न भएपछि सो आर्थिक बर्षको लागि तय गरिएको क्रियाकलापहरू तथा आय असुली अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्न आवश्यक हुन्छ ।

यस राजस्व सुधार कार्य योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको ब्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन

यो स्तरको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा तथा अन्य सम्वन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरूलाई जिम्मेवार वनाउनु पर्दछ । स्थानीय सरकारले कम्तिमा महिनामा एक पटक बैठक वसी योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा असुली अवस्थाको अनुगमन गरी लक्ष हासिल गर्नेतर्फ आवश्यक कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजस्व परामर्श समितिवाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व परामर्श समितिले चौमासिक रुपमा राजस्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था, आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमिति अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई आवश्यक परामर्श प्रदान गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । त्यसैगरी आगामी आर्थिक बर्षको लागि आयको अनुमान गर्ने कार्य, पूर्व भएका कार्यको मूल्याङ्कन गरी स्रोत, दर तथा दायरामा सुधारको लागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक बर्षको समाप्ती पश्चात् राजस्व सुधार योजनाको समिक्षा गरिन्छ ।

(ग) कार्यपालिकावाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कार्यपालिकाको बैठकले राजस्व परामर्श समितिवाट प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्ने कार्य यस अन्तर्गत पर्दछ । छलफलको क्रममा राजस्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समिक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नु आवश्यक भएमा निर्णय गरिन्छ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्न चाहने संघीय मामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमनको लागि सहयोग प्रदान गर्न सक्नेछन् । यस्तो अनुगमन प्रणालीको स्थापनाले स्थानीय सरकारको अनुगमन तथा प्रतिवेदन गर्ने क्षमतामा विकास हुनेछ । राजस्व प्रशासनसँग सम्वन्धित तथ्यांक वाहेक योजना कार्यान्वयन प्रक्रियाको अनुगमन तथा करदाताहरूको अनुभुति सङ्कलन पनि अनुगमनको मूख्य विधि हुन सक्नेछ ।

अनुसूचीहरूः

अनुसूची १ - सूचना संकलन फारम

१ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

संक्षिप्त परिचय

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसंख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरु

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

गाउँपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				
४				
५				
६				
७				
८				
९				
१०				
११				
१२				
१३				
१४				
१५				
१६				
१७				

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु

- सवारी साधन

- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			

५			
६			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- कम्प्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

गाउँपालिकाको आय विवरण सम्बन्धी (यवाह् तथा आन्तरिक)

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत चौमासिकको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि गाउँ सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- गाउँ सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन
- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- गाउँपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

अनुसूची २ - सूचना संकलन फारम - २

कतर्फ राजस्व (

१कर सम्पति (

- सम्पत्ति कर कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको आर्थिक बर्षः
- जम्मा करदाता सङ्ख्या:
- गत आर्थिक बर्षमा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आर्थिक बर्षको वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आर्थिक बर्षको गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन्? अधिकतम रुः
  न्यूनतम रुः
- गत आर्थिक बर्षसम्मको बक्यौता रकम रुः

२(मालपोत) भूमिकर (

- गाउँपालिका भित्रको जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको कूल क्षेत्रफलः (पालिकामा तथ्याङ्क उपलब्ध नभए मालपोत वा नापी कार्यालयबाट प्राप्त गर्न सकिने)
- गत आ.ब. मा उठेको रकम रुः
- गत आ.ब.सम्मको जम्मा बक्यौता रकम रुः

३कर व्यवसाय (

- दर्ता भएका व्यबसायिक फर्मको सङ्ख्या:
- गत आ.ब. मा उठेको जम्मा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को गत महिनासम्म उठेको रकम रुः
- अधिकतम र न्यूनतम कर तिर्ने व्यक्तिले कति तिरेका छन् ? अधिकतम रुः
  न्यूनतम रुः
- गत आ.ब.सम्मको बक्यौता रकम रुः
- दर्ता हुन बाँकी रहेका फर्मको सङ्ख्या रुः

क्र.सं.	व्यापार व्यवसायको विवरण	साना लगानी	मझौला लगानी	ठूला लगानी	कैफियत
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज				

	विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

४कर वहाल व्यवसाय (

- संस्थागत रुपमा (बैंक, सरकारी, नीजि विद्यालय, सरकारी कार्यालय आदिलाई) भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- व्यवसायिक फर्म (पसल, होटेल, रेष्टुरेन्ट आदि) लाई भाडामा दिएका घरहरुको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- आवासिय प्रयोजनका लागि भाडामा दिएका घरको सङ्ख्या: औषत मासिक घर भाडा रकम रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

५कर जीवजन्तु र कवाडी , जडिबुटी (

- जडिबुटी सङ्कलन गर्ने व्यबसायीको सङ्ख्या: सङ्कलन हुने जडिबुटीको औषत परिमाणः के.जी.
- प्रति के.जी. जडिबुटी करको दरः चालु आ.ब.को लक्ष्यः

क्र.सं.	**वस्तुहरु**	**ईकाई**	**कुल सङ्कलन परिणाम**	**अनुमानित मुल्य**
क	**जडिवुटी जन्य वस्तुहरु**			
ख	**कवाडी जन्य वस्तुहरु**			
ग	**जीवजन्तु**			

खतर्फ राजस्व कर गैर (

१ पालिकाबाट र वडा) दस्तुर प्रमाणित/सिफारिश (गरिने सबै किसिमका(

- गत आ.ब. मा सबै गरिएको सिफारिश प्रमाणितको सङ्ख्या:

- सिफारिश/प्रमाणित दस्तुरको न्यूनतम दरः सिफारिस/प्रमाणित दस्तुरको अधिकतम दरः
- गत आ.ब. मा प्राप्त यथार्थ आय रुः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः
- वार्षिक रुपमा दर्ता र नविकरण सम्बन्धी सेवाको विबरणः

क्र.स.	सेवाको किसिम	सङ्ख्या	दस्तुरको दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	एफ एम रेडियो				
२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी ईजाजत				
३	विद्यालय स्थापना				
४	पत्रपत्रिका				
५	व्यापारिक फर्म				
६	सहकारी				
७	अन्य				
	जम्मा				

२दर अनुमति निर्माण भवन (

- वार्षिक रुपमा निर्माण हुने नयाँ घरको सङ्ख्या:
- नक्शापास प्रकृयामा आउने गरेका घरहरुको प्रतिशतः
- नक्शापास दस्तुरको दर प्रतिवर्ग फीटः
- गत आ.ब. मा पास भएका नक्सा सङ्ख्या: दस्तुर बापतको यथार्थ आयः
- चालु आ.ब.को वार्षिक लक्ष्य रुः
- चालु आ.ब. को फाल्गुण महिनासम्म उठेको रकम रुः

३शुल्क सेवा (

क्र.स.	सेवाको किसिम	दर	सेवाग्राहीको सङ्ख्या	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.ब मा प्राप्त रकम
१	हाटबजार				
२	पार्किङ				
३	बहाल बिरौटी शुल्क				
४	फोहोरमैला व्यवस्थापन (सरसफाई)				
५	सडक बत्ति				

६	शौचालय				
७	पार्क				
८	पर्यटकिय स्थल				
९	सडक, बसपार्क				
१०	अचल सम्पति मूल्याङ्कन				
जम्मा					

४बिक्री (

क्र.स.	**सम्पतिको किसिम**	**EIA/IEE प्रतिवेदन अनुसारको परिणाम**	**दर**	**सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व**	**गत आ.व. मा प्राप्त रकम**	**चालु आ.व. को ठेक्का रकम**
१	ढुंगा गिट्टी वालुवा माटो स्लेट अन्य					
२	टेण्डर फर्म (बार्षिक सङ्ख्या)					
३	पुस्तक वा नक्शा (सङ्ख्या)					
४	अन्य सम्पति					
जम्मा						

५भाडा सम्पति (

क्र.स.	**सम्पतिको किसिम**	**परिणाम**	**दर**	**सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व**	**गत आ.व. मा प्राप्त रकम**	**चालु आ.व. को अनुमान**
१	मेसिन औजार					
२	घर वा जग्गा वा पोखरी					
३	अन्य सम्पति					
जम्मा						

६जरिवाना दण्ड (

क्र.स.	**दण्ड जरिवानाको किसिम**	**परिणाम**	**दर**	**सङ्कलन**	**गत आ.व.**	**चालु आ.व.**

				हुनसक्ने कुल राजस्व	मा प्राप्त रकम	को अनुमान
१	नक्शा पास					
२	छाडा गाईवस्त/पशु					
३	सडक वा सडक पेटी					
४	फोहोरमैला					
	अन्य					

७(बस/मिनिबस ,माईक्रोबस ,भ्यान ,टिपर ,ट्रक ,जिप ,टेम्पो) कर साधन सवारी (

क्र.स.	सवारी साधनको किसिम	सङ्ख्या	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	टेम्पो					
२	जिप					
३	मिनिट्रक					
४	ट्रक					
५	टिपर					
६	भ्यान					
७	माईक्रोबस					
८	मिनिबस					
९	बस					
	अन्य					

८राजस्व हुने बाँडफाँड प्रदेशसँग (

क्र.स.	राजस्वको किसिम	परिणाम	दर	सङ्कलन हुनसक्ने कुल राजस्व	गत आ.व. मा प्राप्त रकम	चालु आ.व. को अनुमान
१	सवारी साधन कर					
२	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क					
३	मनोरञ्जन कर (करदाता)					
४	विज्ञापन कर (करदाता)					
	अन्य					

९ (गाउँपालिकाको स्वामित्तमा रहेको जग्गा र यसको हालको उपयोग सम्बन्धी विवरणः

१० (गाउँपालिकामा सार्वजनिकअवस्थाः उपयोगको हालको यसको र जग्गा ऐलानी पर्ति ,

११ (गाउँपालिका क्षेत्रभित्रका महत्वपूर्ण पर्यटकिय र धार्मिक स्थलहरु सम्बन्धी विवरणः

२ स्रोत संभाव्य थप कुनै अन्य आयका आन्तरिक (भएमा सोको विवरणः

गाउँपालिका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो, काठ, दाउरा, स्लेट, आदि जस्ता वस्तुको विक्री तथा निकासी शुल्क			
२	नक्सापास दस्तुर			
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क			
४	वहाल विटौरी शुल्क			
५	पार्किङ्ग शुल्क			
६	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
७	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
८	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
९	स्थानीय विद्युत महशुल			
१०	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
११	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क			

	(खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि			
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१३	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१४	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१५	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१६	दण्ड जरिवाना			

गाउँपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	जग्गा रहेको स्थान	कि.नं.	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
क	**स्वामित्व रहेको जग्गा**				
१					
२					
ख	**भोगचलनमा रहेको जग्गा**				
१					
२					

गाउँपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन

क्र.सं.	भवन रहेको स्थान	भवनको विवरण	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)
१				
२				
३				

भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औसत बहाल दर
१	व्यापरिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औसत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

बहाल बिटौरी

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			
ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

गाउँपालिकाले निमार्ण तथा व्यवस्थापन गरेकाक् क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको संभावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची ३ - राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा क्रममा खिचिएका तस्विर तथा माइन्युटहरु

राजश्व सुधार कार्ययोजना तयारी प्रारम्भिक छलफलको माइन्यूट

आज मिति २०७९ साल वैशाख २१ गते यस मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको कार्यालयमा पालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने सम्बन्धमा तपसिलका व्यक्तिहरूको उपस्थितिमा छलफल गरी निर्णयहरू गरियो ।

उपस्थिति

१. श्री राम कुमार पुडासैनी — प्र.प्र.अ.
२. श्री राम कृष्ण श्रेष्ठ — लेखा अ.
३. श्री प्रकाश त्योपाने — राजस्व शाखा प्रमुख
४. श्री दीपक श्रेष्ठ — NDC

प्रस्तावहरू

१. राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने सम्बन्धमा
२. आवश्यक सूचना तथा जानकारी उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा

प्रस्ताव नं. १ मा छलफल गर्दा बागमती प्रदेश सुशासन केन्द्रको सहयोगमा NDC को सहयोगमा पालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने निर्णय गरियो ।

प्रस्ताव नं. २ मा छलफल गर्दा यस प्रारम्भिक बैठकले राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र जानकारी उपलब्ध गराउने निर्णय गरियो ।

राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रस्तुतीकरण तथा प्रमाणीकरण कार्यशालाका तस्विरहरु

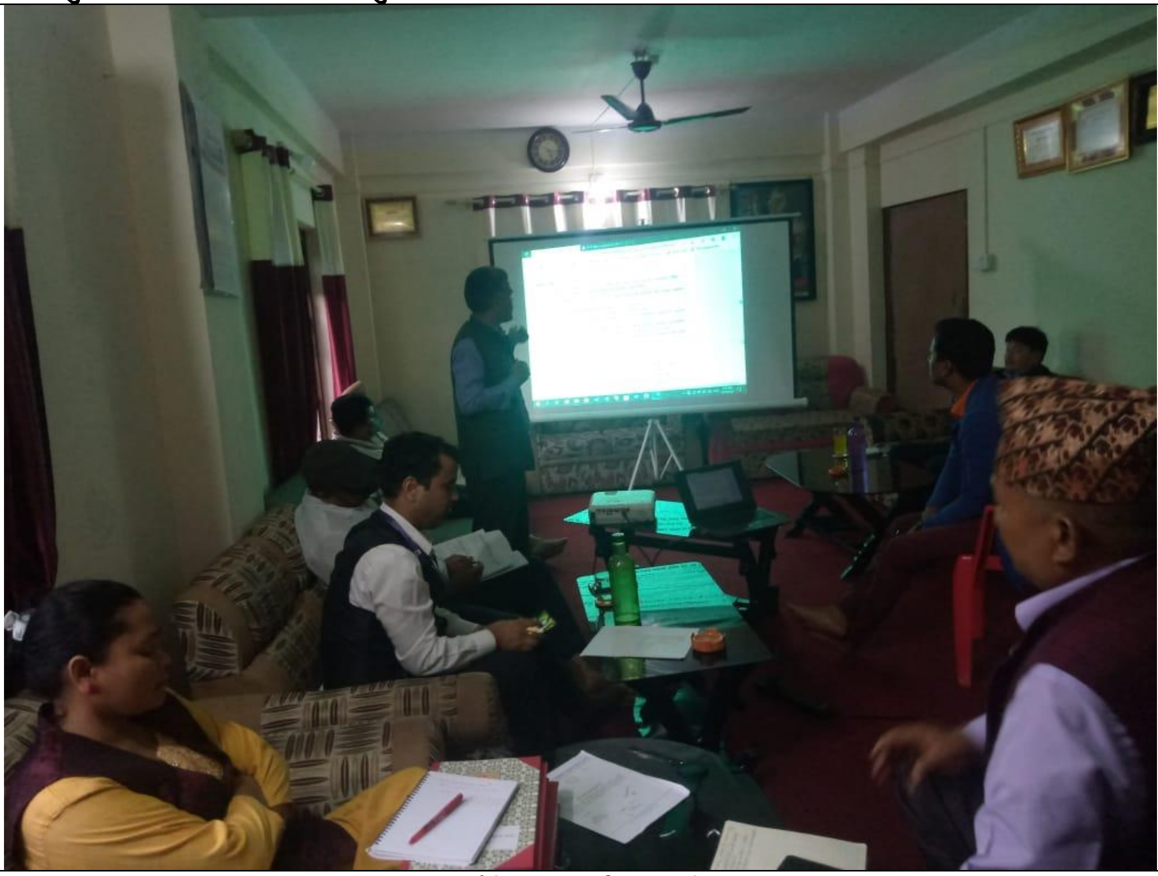

राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिबेदन प्रस्तुतीकरण

संयोजक तथा सहभागीहरु

आज मिति २०७९ असार १५ गते बुधवार बागमती प्रदेश सुशासन केन्द्रको आर्थिक सहयोगमा नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीले तयार गरेको मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्य योजना २०७९ को मस्यौदा माथि छलफल तथा प्रस्तुतीकारण कर्यक्रम बागमती प्रदेश, मकवानपुर जिल्ला, मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको उपाध्यक्ष राजश्व परामर्श समितिको संयोजक श्री मान कुमारी पाखिन ज्यूको अध्यक्षतमा तथा देहाय बमोजिमको जनप्रतिनिधि,कर्मचारी तथा करदाताको समुहस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिती:

नाम थर	पद	दस्तखत
श्री मान कुमारी पाखिन	गा पा उपाध्यक्ष एंव राजश्व परामर्श समिति संयोजक	
रामकुमार पुडासैनी	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	
दिपेश दाहाल	सदस्य	
सावित्री विश्वकर्मा	सदस्य	
प्रकाश न्यौपाने	सदस्य सचिव	

आमन्त्रित:

नाम थर	पद	दस्तखत
श्री दोर्जे लामा स्याडतान	गा.पा अध्यक्ष	
श्री बखान सिं पाखिन	२ नं वडा अध्यक्ष	
श्री रामकृष्ण श्रेष्ठ	लेखा अधिकृत	
श्री सुर्य गुरुङ	प्रशासन प्रमुख	
श्री कविराज हुमागाई	रोजगार प्रमुख	
श्री उमा दाहाल	योजना साहायक	
श्री द्रोण ब.सेन	परामर्शदाता	
श्री लक्ष्मण उप्रेती	परामर्शदाता	
श्री संगीता ~~धिताल~~ दौलागाई	आ. ले. प	

प्रस्तावहरु:

१. मकवानपुरगढी गाउँपालिका गाउँकार्यपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा माथि छलफल,सुझाव,संकलन सम्बन्धमा

२. विविध ।

निर्णयहरु:

१. प्रस्ताव नं. १ माथी छलफल गर्दा मकवानपुरगढी गाउँपालिका उपाध्यक्ष लगायत जनप्रतिनिधिहरु,विषयगत शाखाका कर्मचारीहरु तथा सरोकार वाला करदाताहरु बिच मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको कार्यालयमा दिउसो ४ बजे देखि ६ बजे सम्म प्रदेश सुशासन केन्द्रको सहयोगमा नेपाल डेभलपमेन्ट कन्सल्टेन्सीद्वरा तयार गरिएको मकवानपुरगढी गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७९ को मस्यौदाको प्रस्तुत भई सो सम्बन्धमा उठेका विभिन्न विषयमा छलफल गरि आएका सुझावहरु संकलन गरियो ।

मान कुमारी पाखिन (नेपाली)
उपाध्यक्ष

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुसूची ४: पृष्ठपोषण सम्बन्धमा

क्र.सं.	पृष्ठपोषण	प्रयास
१	सम्पत्ति करको दर कसरी निर्धारण गर्ने गरिएको छ र दर निर्धारण गर्ने उपयुक्त आधार के हुन सक्छ भन्ने विश्लेषण गरेको पाइएन। भौगोलिक हिसाबले विकट गाउँपालिकाले सम्पत्ति करको सुरुवात गर्दा के कस्ता आधारमा सम्पत्ति मूल्याङ्कन गर्ने भन्ने विषय सुधार योजनामा समेटिनु आवश्यक छ। राजस्व तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा करको दर तोक्नुपर्ने विषयसमेत सुधार योजनामा समेटिनु लिनुपर्दछ। उदाहरणको लागि दुर्गम पालिकाहरुमा सम्पत्ती कर लगाउँदा करदाताले तिर्न सक्ने वा नसक्ने भन्ने विषय विश्लेषण हुनु पर्दछ।	गा पा को आर्थिक ऐनलाई आधार मानेर तयार गरिएको हो । सो ऐनमा घर मुल्याङकन न्युनतम ३००००० हुनेछ भनी व्यवस्था गरेको छ । त्यसै गरी घरको मुल्याङकन नक्सापास भए त्यस अनुसार नभएमा स्वघोषणा वाट हुनेछ भन्ने उल्लेख भएकोले सो नक्साको आधारमा भिन्दा भिन्दै मूल्यांकन कायम गरेको छ । सुविधा सम्पन्नको मूल्यांकन बढी र कम सुबिधा भएको कम दर निर्धारण गरेको छ । सोही ऐनको दरलाई औसत कायम गरी तयार गरिएको छ ।
२	घर बहाल कर र व्यवसाय कर कति पालिकामा खासै सम्भावना नभएकाले सुझाव गरिएका सबै क्रियाकलाप कार्यान्वयन हुन सक्ने देखिँदैन।	यस पालिकामा यो शीर्षकबाट केही रकम लगातार रुपमा प्राप्त हुँदै आएकाले यसलाई थप प्रभावकारी रुपमा अगाडि लैजानुपर्ने देखिन्छ । घर बहाल कर वापत आ ब ७७/७८ मा ३ लाख भन्दा बढी र आ ब ७८/७९ को २०७९/०२/१० सम्म करिब २ लाख ५० हजार संकलन भएको कारणले सम्भावना देखिन्छ । तथापी आवासिय तथा अन्य बहालकरमा संसोधन गरि अन्तिम रुप दिइएको छ । व्यवसाय करमा पनि संकलन भएको आधारमा अनुमान गरिएको छ । व्यवसायलाई थप प्रवर्दन गरेमा व्यवसाय कर बापतको आय बढने संभावना रहन्छ ।
३	स्थानीय तहले आफूले प्रदान गर्ने सेवालाई छरितो ढङ्गबाट विद्युतीय माध्यम प्रयोग गरी प्रदान गर्ने र सो सेवासँग आबद्ध गरी सेवा दस्तुर संकलन गर्न सक्ने सम्भावनालाई उजागर गर्दा सुधार योजना बढी कार्यान्वयन हुने देखिन्छ।	सुधारका पक्षहरु शिर्षकमा सो बारेमा उल्लेख गरी लागु गर्न सुझाव दिइएको । जस्तैः कम्प्युटर सफ्टवेयरमा आधारित विलिङ्ग प्रणालीलाई अनिवार्य गर्ने, सुचना प्रविधिको प्रयोग गरी कर प्रशासन र अन्य विच आपसमा आवद्ध गराइ सरलीकृत गर्ने, कर रकम सिधै बैक खातामा जम्मा हुने प्रणालीको विकास गर्ने आदि ।
४	स्थानीयतहमा पूर्वाधार उपयोग शुल्क परिचालन गर्ने सम्भावना अहिले नै व्यवहारिक छैन। राजस्व सुधार योजना बनाउँदा कर परिचालन गर्न सकिने सम्भावनाको विश्लेषण कम भएको देखियो। कानुनबमोजिम करारोपण गर्न सकिने भए पनि व्यवहारतः लागू गर्न	यस गाउँ पालिकाको विगत ३ वर्षको आय व्यय विवरणमा पूर्वाधार उपयोग शुल्क वापत रकम असुल भएको देखिन्छ । पूर्वाधार उपयोग शुल्क आ.व.: २०७६/७७ मा रु ११,४०,८०० आ.व.: २०७७/७८ अवधीमा रु ५,५०,००० र आ.व.:२०७८/७९ अवधी को २०७९/०२/१० सम्म रु १९,७०,००१ असुल भएकोले

	नसकिने विषयलाई कार्ययोजनामा राख्नु आवश्यक देखिँदैन।	सोही आधारमा अनुमान गरिएको छ ।
५	व्यवसाय कर र व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर का नाममा ब्रोकर वा शुल्क लगाउने गरी सुधार योजना बनाउनु हुँदैन। व्यवसाय दर्ता र नवीकरण बापत् मात्र व्यवसाय दर्ता करवा शुल्क लगाउने विषयमा यी स्पष्ट हुनुपर्ने देखिन्छ।	व्यवसाय कर र रजिष्ट्रेसन कर दोहोरो रुपमा प्रस्ताव गरिएको छैन । पुराना व्यवसायीलाई व्यवसाय कर र नयाँ तथा दर्ता नभएका व्यवसायलाइ रजिष्ट्रेसन गर्नको लागि शुल्क प्रस्ताव गरिएको छ । सवै प्रस्तावमा पहिलो वर्ष प्रस्ताव गरेको ६५ प्रतिशत मात्र दायरामा आउने अनुमानका आधारमा योजना बनाइएको छ ।
६	कुनै पालिकाहरूको स्थानिय सम्भावनाका आधारमा राजस्व सुधार योजना बन्नु पर्नेमा एउटै ढाँचा र क्रियाकलापमा सुधार योजना बनाएको देखियो। उदाहरणकोलागि कतिपय गाउँपालिकामा ढुंगा गिटी र बालुवा जस्ता नदीजन्य पदार्थ बाट ठुलो राजस्वको सम्भावना छ भने ठूला शहरी क्षेत्रमा विज्ञापन करबापत उल्लेखनीय राजस्व प्राप्त गर्न सकिन्छ। यसरी पालिकाको सम्भावनालाई उजागर गर्ने गरी सुधार योजना बन्नु पर्ने देखिन्छ।	पालिका अनुसारको सम्भावनालाई थप प्रस्ट पारिएको छ । यस पालिकामा ढुंगा गिटी लगायतका प्राकृतिक स्रोतके संभावना रहेको छ । त्यसै गरी पर्यटनबाट पनि राम्रा आय गर्ने संभावना देखिएको छ ।
७	घर बहाल कर र सम्पत्ति करमा स्वयं घोषणा गर्ने विधिका विषयमा अध्ययन भएको पाइएन। घरबहाल करको दर व्यवसायिक र संस्थागत को हकमा बढी दर र आवासियको हकमा कम गर्नु उपयुक्त हुदैन। यो घरबहाल दिने ब्यक्तिको आएमा लाग्ने भएकाले अलग अलग गर्नु त्रुटिपूर्ण हुन्छ। कतिपय पालिकामा अलग अलग गर्ने गरी सुधार योजनाले दिएको सुझाव व्यक्त छैन।	बहाल करको दर समान १० प्रतिशत कायम गरिएको छ । करको स्वयं घोषणा र समयमै भुक्तानी सम्बन्धी थप गरिएको छ ।
८	करका दर र आधार तोक्दा छिमेकी स्थानीय तहसंग समन्वय गर्ने विषयलाई समेत सबै स्थानीय तहको राजस्व सुधार योजनामा समावेश गर्नुपर्दछ।	सुधारका पक्षहरुमा सो कुरा समेटिएको छ । तुलनात्मक रुपमा हेर्दा करका दरमा धैरै अन्तर भएको पाइदैन ।
९	सुधार योजनामा समावेश भएका क्रियाकलापहरु व्यबहारिक भन्दा बढी सैद्धान्तिक भएकाले स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने बिषयमा आशंका छ।	क्रियाकलापहरु व्यवहारिक बनाइएको छ । कर कार्यान्वयनमा सक्रियता हुनु पर्ने नै हुन्छ । सहज रुपमा कर तिर्न आउने वातावरण निर्माण गर्न जरुरी छ । सोको लागि केही सुझावहरु समेटिएको छ । कर तथा शुल्कलाई पारदर्शि बनाई विकास निर्माणमा खर्च भएको प्रत्याभूत गर्न सकिने खालका

		कृयाकलापहरु गर्ने हो भने कार्यान्वयनमा कठिनाइ आउदैन । जानकारी तथा जनचेतना दिने खालका कार्यक्रमहरु तथा शिविरहरु सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ । जुन प्रयोजनबाट कर उठाइएको हो सोही प्रयोजन अनुसारको क्षेत्रको स्तरोन्नती गर्नमा अधिकांश रकम खर्च गरिनु पर्दछ । त्यसो भएमा आगामी दिनमा कर संकलन कार्य सहज हुने हुन्छ । कार्यान्वयनको दौरानमा अव्यवहारिक लागेमा सुधार गर्द जानु उचित हुन्छ ।
१०	प्रदेश सरकार र संघीय सरकारले दर तोक्ने र संकलन गर्ने तर स्थानीय तहलाई समेत बाँडफाँड हुने करहरुमा स्थानीय तहले गर्नुपर्ने भूमिकामा राजस्व सुधार योजना मौन छ।	स्थानीय तहको भूमिकालाइ समेटिएको छ ।